

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

**Факультет міжнародної економіки і менеджменту
Кафедра європейської економіки і бізнесу**

**ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ
СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ**

**«МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА»
05 Соціальні та поведінкові науки
051 «Економіка»
«Міжнародна економіка»**

Форма навчання: дистанційна

КВАЛІФІКАЦІЙНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

на тему «Продовольча проблема в світі та діяльність ФАО ООН»

здобувача Кравець Ніни Юріївни

(підпис)

Науковий керівник: Любачівська Роксоляна Зиновіївна

(підпис)

**Робота допущена до захисту перед екзаменаційною
комісією з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)**

(підпис)

Київ 2023

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА»**

Факультет міжнародної економіки і менеджменту

Кафедра європейської економіки і бізнесу

**ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ
СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ**

**«МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА»
05 Соціальні та поведінкові науки
051 Економіка
Міжнародна економіка**

ПОГОДЖЕНО

Керівник проектної групи (гарант)
освітньо-професійної програми

_____ Столярчук Я.М.

« ____ » _____ 2023 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

_____ Федірко О.А.

« ____ » _____ 2023р.

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

здобувачу вищої освіти **Кравець Ніни Юріївни**

дистанційної форми навчання

на підготовку кваліфікаційної бакалаврської роботи

на тему: «Продовольча проблема світі та діяльність ФАО ООН»

Тему затверджено наказом ректора Університету від «__» _____ 2023 р. № _____

Кваліфікаційна бакалаврська робота виконується на матеріалах наукових публікацій, аналітичних звітів міжнародних компаній, офіційних статистичних даних.

План кваліфікаційної бакалаврської роботи

Розділ 1	Теоретичні основи дослідження продовольчої проблеми у світі
Розділ 2	Аналіз світової продовольчої проблеми
Об'єкт дослідження:	Процеси продовольчої безпеки у світі
Предмет дослідження:	Науково-методичні та прикладні аспекти вирішення світової продовольчої проблеми
Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи:	Дослідження світової продовольчої проблеми та ролі ФАО ООН у забезпеченні продовольчої безпеки

Конкретні завдання, які здобувач повинен виконати для досягнення поставленої мети:

У розділі 1	Розкрити суть і механізми забезпечення продовольчої безпеки у світі; дослідити діяльність та структуру ФАО ООН в забезпеченні світової продовольчої діяльності; проаналізувати фактори впливу на продовольчу безпеку та її вплив на рівень життя людей у різних країнах світу.
У розділі 2	Проаналізувати сучасний стан та економічні масштаби продовольчої проблеми у світі; Оцінити ефективність програм та проектів ФАО ООН щодо забезпечення харчової безпеки; ідентифікувати роль України у глобальній продовольчій безпеці.

Завдання підготував
науковий керівник

(підпис)

Любачівська Р.З.

(ініціали, прізвище)

«14» лютого 2023 р.

Завдання одержав студент

(підпис)

Кравець Н.Ю.

(ініціали, прізвище)

«14» лютого 2023 р.

Реферат

Кваліфікаційна бакалаврська робота містить 59 сторінку, 5 таблиць, 9 рисунків, список використаних джерел з 41 найменувань.

«Продовольча проблема в світі та діяльність ФАО ООН»

Об'єктом дослідження є процес продовольчої безпеки у світі.

Предметом дослідження є науково-методичні та прикладні аспекти вирішення світової продовольчої проблеми.

Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи - дослідження світової продовольчої проблеми та ролі ФАО ООН у забезпеченні продовольчої безпеки.

Для досягнення визначеної мети було поставлено наступні завдання:

- дослідити механізми забезпечення продовольчої безпеки у світі;
- дослідити діяльність та структуру ФАО;
- визначити фактори впливу на продовольчу безпеку та її вплив на рівень життя людей у різних країнах світу;
- проаналізувати економічні масштаби продовольчої проблеми у світі;
- оцінити ефективність програм та проектів ФАО ООН забезпечення харчової безпеки;
- визначити роль України у глобальній продовольчій безпеці.

Теоретична, методична та практична значущість отриманих результатів дослідження полягає у тому, що систематизовано фактори впливу на продовольчу безпеку та її вплив на рівень життя людей у різних країнах світу, досліджено економічні масштаби продовольчої проблеми у світі та здійснено оцінку ефективності програм та проектів ФАО ООН забезпечення харчової безпеки на прикладі Республік Кенія та Чад; встановлено роль України у глобальній продовольчій безпеці та наслідки військової агресії росії у світовій продовольчій безпеці.

Рік виконання кваліфікаційної бакалаврської роботи – 2023.

Рік захисту роботи – 2023.

Ключові слова: продовольча проблема, продовольча безпека, діяльність ФАО ООН, забезпечення світової безпеки.

Відгук
про кваліфікаційну бакалаврську роботу здобувача факультету міжнародної
економіки і менеджменту освітньо-професійної програми
«Міжнародна економіка»
Кравець Ніни Юрївни
Тема: «Продовольча проблема в світі та діяльність ФАО ООН»

1. Актуальність теми: полягає в тому, що продовольча безпека є одним з найважливіших світових викликів, з якими стикається сучасне суспільство. Незважаючи на прогрес у сільському господарстві та продуктивності, мільйони людей по всьому світу страждають від недоїдання. Вивчення діяльності ФАО ООН є важливим, оскільки воно дає можливість розуміти різноманітність заходів та програм, спрямованих на забезпечення продовольчої безпеки, підвищення продуктивності сільського господарства, підтримку сільських громад і захист біорізноманіття. Дослідження цієї теми дозволяє зрозуміти причини продовольчої незабезпеченості, аналізувати сучасні тенденції та ініціативи ФАО ООН у боротьбі з продовольчою проблемою.

2. Позитивні риси кваліфікаційної бакалаврської роботи: позитивним у роботі є те, що студентка доволі детально проаналізувала механізми забезпечення продовольчої безпеки у світі та визначила роль України у глобальній продовольчій безпеці.

3. Наявність самостійних розробок автора: у роботі розглянуто методологічну сутність та структуру ФАО ООН в забезпеченні світової продовольчої безпеки; досліджено фактори впливу на продовольчу безпеку та її вплив на рівень життя людей у різних країнах світу; проаналізовано економічні масштаби продовольчої проблеми у світі.

4. Цінність теоретичних висновків та практичних рекомендацій: дипломна робота містить практичні рекомендації, які можуть бути використані для впровадження заходів, спрямованих на подолання продовольчої незабезпеченості. Ці рекомендації базуються на аналізі найкращої практики, світових трендів та досвіду ФАО ООН.

5. Наявність недоліків: робота написана на актуальну тему, суттєвих зауважень не має.

6. Загальна оцінка кваліфікаційної бакалаврської роботи та її допущення до захисту перед ЕК: бакалаврська робота рекомендується до захисту в ДЕК. Оцінка від наукового керівника – 50 балів.

Науковий керівник: доцент кафедри європейської економіки і бізнесу, к.е.н., Любачівська Р.З.

Любачівська Р.З.

«__» _____ 2023 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ ПРОБЛЕМИ У СВІТІ	6
1.1 Механізми забезпечення продовольчої безпеки у світі	6
1.2 Діяльність та структура ФАО ООН в забезпеченні світової продовольчої безпеки	13
1.3 Фактори впливу на продовольчу безпеку та її вплив на рівень життя людей у різних країнах світу	19
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СВІТОВОЇ ПРОДОВОЛЬЧОЇ ПРОБЛЕМИ	29
1.1 Економічні масштаби продовольчої проблеми у світі	29
1.2 Оцінка ефективності програм та проєктів ФАО ООН забезпечення харчової безпеки	36
1.3 Роль України у глобальній продовольчій безпеці	44
ВИСНОВКИ	51
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	55

ВСТУП

Актуальність теми. Продовольча безпека є основою національної безпеки будь-якої держави і її забезпечення є одним із головних його завдань. Від рівня продовольчої безпеки залежать багато макроекономічних показників, здоров'я нації та майбутніх поколінь, гармонійний розвиток особистості та суспільства, соціальна стабільність, обороноздатність держави та ін. Отже, держава зобов'язана проводити політику, спрямовану на забезпечення населення необхідними продуктами харчування в асортименті та якості, які сприяли б підтримці функціонування людського організму та давали можливість для його повноцінного розвитку, будучи одночасно безпечними для майбутніх поколінь. Важливим є той факт, що, поряд з фізичною наявністю якісного та безпечного продовольства держава повинна забезпечити всім категоріям населення можливість їх придбання у необхідній кількості в будь-яких умовах.

Враховуючи, що національна економіка – це складна система, що складається з економік регіонів, що у свою чергу включають сукупність суб'єктів господарювання, державна політика у сфері продовольчої безпеки повинна враховувати специфіку та потреби конкретного регіону з метою формування дієвої системи продовольчої безпеки, здатної виконувати свої функції навіть у надзвичайних ситуаціях. Виходячи з особливостей державного устрою України та осінніх подій, що пов'язані із повномасштабним вторгнення росії, основну роль у забезпеченні продовольчої безпеки її регіонів відіграє держава, яка у вигляді делегування певних повноважень надає їм право реалізації певних напрямів забезпечення продовольчої безпеки, залишаючи за собою основні інструменти політики у цій сфері.

Продовольча безпека є однією з основних умов і складовою частиною національної безпеки будь-якої держави. У її забезпеченні як на національному, так і на світовому рівнях важливе місце посідає міжнародне економічне, науково-технічне та торгівельне співробітництво, яке здійснюється на двосторонній і багатосторонній основі. Підгрунтя багатостороннього співробітництва складають

міжнародні сільськогосподарські та інші організації та установи, що займаються проблемами сільського господарства і продовольства. Над вирішенням цих проблем працюють понад 200 міжнародних організацій. На вершині ієрархічної піраміди міжнародних організацій знаходиться Продовольча та сільськогосподарська організація ООН ФАО. Маючи такий статус, висококваліфікований персонал фахівців і значний фінансовий потенціал, ФАО концентрує навколо себе діяльність інших міжнародних сільськогосподарських організацій, залучає їх до реалізації міжнародної стратегії і планів дій з проблеми забезпечення продовольчої безпеки в країнах світу. Тому діяльність ФАО найбільш повно відображає роль, яку відіграють міжнародні організації у вирішенні цієї проблеми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання діяльності ФАО і її ролі у забезпеченні світової продовольчої безпеки у своїх роботах досліджували Н.О. Багай, О.В. Вараксіна, В.П. Гмиря, О.М. Пашенко, Є.М. Стариченко та інші. В світі подій останнього року важливим є подовження проведення наукового дослідження порушеного питання та визначення місця України в продовольчій безпеці світу.

Мета і завдання дослідження. Метою роботи є дослідження світової продовольчої проблеми та ролі ФАО ООН у забезпеченні продовольчої безпеки.

Для досягнення визначеної мети було поставлено наступні завдання:

- дослідити механізми забезпечення продовольчої безпеки у світі;
- дослідити діяльність та структуру ФАО ООН в забезпеченні світової продовольчої безпеки;
- визначити фактори впливу на продовольчу безпеку та її вплив на рівень життя людей у різних країнах світу;
- проаналізувати економічні масштаби продовольчої проблеми у світі;
- оцінити ефективність програм та проектів ФАО ООН забезпечення харчової безпеки;
- визначити роль України у глобальній продовольчій безпеці.

Об'єктом дослідження є процес продовольчої безпеки у світі.

Предметом дослідження є науково-методичні та прикладні аспекти вирішення світової продовольчої проблеми.

Методи дослідження. Для вирішення завдань використовувались різноманітні методи дослідження, зокрема, аналіз, синтез, наукова абстракція, групування при дослідженні теоретичних аспектів дослідження продовольчої безпеки у світі, спостереження і групування, систематизація табличне і графічне представлення статистичних даних при дослідженні економічних масштабів продовольчої проблеми у світі, оцінці ефективності програм та проектів ФАО ООН забезпечення харчової безпеки та ролі України у глобальній продовольчій безпеці; абстрактно-логічний для теоретичних узагальнень результатів і формування висновків та рекомендацій.

Теоретична, методична та практична значущість отриманих результатів дослідження полягає у тому, що систематизовано фактори впливу на продовольчу безпеку та її вплив на рівень життя людей у різних країнах світу, досліджено економічні масштаби продовольчої проблеми у світі та здійснено оцінку ефективності програм та проектів ФАО ООН забезпечення харчової безпеки на прикладі Республік Кенія та Чад; встановлено роль України у глобальній продовольчій безпеці та наслідки військової агресії росії у світовій продовольчій безпеці.

Інформаційна база дослідження. Інформаційною базою роботи є офіційні статистичні дані, наукова та спеціальна література, матеріали наукових конференцій, статті періодичних видань, ресурси мережі Інтернет.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів і висновків, списку використаних джерел і додатків. Основний текст роботи становить 59 сторінок і включає 9 рисунків та 5 таблиць. Список використаних джерел містить 41 найменування.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ ПРОБЛЕМИ У СВІТІ

1.1 Механізми забезпечення продовольчої безпеки у світі

Справжній розвиток країн у сформованих геополітичних обставинах вимагає більш кропіткої уваги до проблем забезпечення національної безпеки.

Залежно від того, яку сферу забезпечує безпека, система національної безпеки містить у собі: економічну безпеку, безпеку у сфері охорони здоров'я та здоров'я нації, продовольчу безпеку, енергетична безпека, безпека у сфері культури, технологічна безпека, безпека у сфері освіти та інші.

У сучасному світі, поряд з виникненням принципово нових загроз безпеці, особливої значущості набувають проблеми забезпечення соціально-економічного добробуту населення. З цієї причини істотну роль у світовій економіці та економіках окремих держав набуває вирішення завдань забезпечення населення продовольством [3, с. 2]. У питанні продовольства вироблено три складові:

- 1) продовольча незалежність (food independence);
- 2) продовольча безпека (food security);
- 3) безпека продовольства (food safety).

Дослідники [25] виділяють п'ять рівнів продовольчої безпеки: світовий, міжнародний, національний, регіональний та індивідуальний.

Дослідженням питань забезпечення продовольчої безпеки вчені займалися не тільки на сучасному етапі; їх вивчення сягає своїм корінням за часів Античності. Однак перші відомі в історії дослідження присвячені загальним питанням безпеки загалом, а не продовольчої безпеки.

Теоретичні аспекти безпеки вдосконалювалися з розвитком економічних відносин. На початку ХХ століття виникли підходи, що стали базою для формування сучасних теорій безпеки. У процесі розвитку цих теорій стали досліджуватися питання продовольчої безпеки, дедалі більше економістів у своїх працях розпочали приділяти значну увагу саме питанням продовольчої безпеки.

В табл. 1.1 представлено визначення соціально-економічної категорії «продовольча безпека».

Таблиця 1.1 – Визначення поняття «продовольча безпека», що належать зарубіжним та українським економістам

Автор	Визначення
Гмиря В. П. [6, с. 9]	Продовольча безпека – постійне гарантування доступу населення до необхідної кількості продовольства для підтримки активного та здорового життя.
Вараксіна О.В. [2, с. 72]	Продовольча безпека – це такий стан економіки, що гарантує забезпечення доступу всіх мешканців у будь-який час до продовольства в кількості, яка необхідно для активного, здорового життя.
Горін Н.С. [7, с. 210]	Продовольча безпека – це постійна доступність достатньої кількості продовольства для підтримки активного, здорового життя людей.
Вараксіна О.В., Титатренко А.А. [3, с. 2]	Продовольча безпека – такий стан економіки, що гарантує всім громадянам регіону і в будь-який час забезпечення ринкової пропозиції життєво важливих продовольчих товарів із власних джерел, а також доступність цих товарів в обсягах, цінах та асортименті, які б максимально задовольняли потреби, необхідні для активного, здорового життя населення.
Пашенко О. М. [17, с. 284]	Продовольча безпека – це найважливіша якісна характеристика економічної системи країни, складовий елемент економічної та національної безпеки.
Стариченко Є.М. [226, с. 44]	Продовольча безпека – це такий стан економіки, за якого має місце балансованість між пропозицією продуктів харчування та поточним споживчим попитом на прийнятному для населення ціновому рівні за достатнього асортименту, а також створюються необхідні резерви продукції.
Шабаліна Л. В., Алексєєв Н. В. [30, с. 80]	Продовольча безпека – «частина концепції міжнародної економічної безпеки, яка передбачає перебування колективних за формою та конструктивних по змісту способів і механізмів вирішення виникаючих економічних конфліктів і протиріч, що накопичилися структурних диспропорцій та проблем.

З таблиці 1.1 зроблено висновок, що інтерпретація визначення «продовольча безпека» з погляду різних економістів коливається приблизно у межах одних положень і безпосередньо пов'язується із забезпеченням потреб населення, які необхідно для нормальної життєдіяльності.

Президенту США Ф. Рузвельту належить перший вислів, що кожна людина народжується з невід'ємним правом на харчування. Воно було зроблено у знаменитій промові 1941 року. У цій промові, яка називається «мовою чотирьох

свобод», чітко сформульовано свободу слова, свободу віросповідання, свободу від потреби та свободу від страху». «...Ми сподіваємося створити світ, заснований на чотирьох основоположних людських свободах. Перша – це свобода слова та висловлювань – всюди у світі. Друга – це свобода кожної людини поклонятися Богу в той спосіб, який він сам обирає – всюди у світі. Третя – це свобода від потреби, що у перекладі зрозумілою «всім мовою означає економічні домовленості, які забезпечать населенню всіх держав здорове мирне життя, – у світі. Четверта – свобода від страху» [39, с. 2], що у переклад на зрозумілу всім мову означає таке ґрунтовне «скорочення озброєнь у всьому світі, щоб жодна держава не була здатна вчинити акт фізичної агресії проти будь-кого зі своїх сусідів» [39, с. 2], – всюди у світі», – Франклін Д. Рузвельт, 6 січня 1941 року [10, с. 59].

У таблиці 1.2 представлені варіанти визначення «продовольча безпека», що використовуються у чинних міжнародних правових актах.

Таблиця 1.2 – Поняття «продовольчої безпеки» у міжнародних правових актах

Автор	Визначення
Загальна Декларація з прав людини	«Кожна людина має право на такий життєвий рівень, включаючи їжу, одяг, житло, медичний догляд та необхідне соціальне обслуговування, необхідний для підтримки здоров'я та добробуту його самого та його сім'ї» [9, с. 2].
Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права	«Право кожного на достатній життєвий рівень для нього та його сім'ї, яке включає достатнє харчування, одяг і житло, і на безперервне поліпшення умов життя. Основне право кожної людини на свободу від голоду» [16, с. 2].
Загальна декларація про ліквідацію голоду та недоїдання	Продовольча безпека – «збереження стабільності на ринках продовольчих товарів за доступності базових продуктів для всіх країн світу» [12, с. 3].
Римська декларація про всесвітню продовольчу безпеку	Продовольча безпека – «коли всі люди мають фізичний та економічний доступ до безпечного та поживного продовольства у кількості, достатньому для задоволення своїх потреб та уподобань у їжі, в обсягах, які необхідні для активного та здорового життя» [23, с. 1].
Звіт ФАО за 2020 р.	Продовольча безпека – «коли всі люди мають фізичний та економічний і рівний із соціальної точки зору доступ до безпечного та поживного продовольства у кількості, достатньому для задоволення своїх потреб та уподобань у їжі, обсягах, які необхідні для активного та здорового життя» [14, с. 9].

Керівні принципи реалізації права на харчування	19 керівних принципів, у тому числі: «сільськогосподарська та продовольча політика, харчування, продовольча безпека, захист інтересів споживача» [15, с. 8].
---	--

Право на повноцінне харчування було сформульовано у Загальній декларації прав людини, ухваленій ООН у 1948 році. Усі міжнародні правові акти у сфері правами людини, прийняті ООН з 1948 року засновані на принципах, закладених у цьому документі [6, с. 9].

Окремо можна виділити звіт продовольчої та сільськогосподарської організації Об'єднаних Націй (FAO – Food and Agricultural Organization of the United Nations), який закріпив у продовольчій безпеці економічну, фізичну та соціальну складові доступу населення до харчування, а також якісні та кількісні складові продовольства. Одностраничне прийняття у 2004 році Радою ФАО ООН Керівних Принципів реалізації права на харчування стали одним з революційних кроків в історії здійснення права на харчування. Вперше міжнародне співтовариство дійшло згоди щодо значення цього права у його повному обсязі [15, с. 5]. Добровільні керівні принципи являють собою початкову спробу держав витлумачити соціальне, економічне та культурне право, і, крім того, поради щодо вжиття заходів щодо його реалізації. Метою даних Добровільних керівних принципів є надання практичних рекомендацій країнам для реалізації ними поступового здійснення права на достатнє харчування в контексті національної продовольчої безпеки, яке потрібне для досягнення цілей Плану дій Світового продовольчого саміту. Відповідні суб'єкти діяльності також могли б з вигодою собі скористатися такими керівними принципами.

Добровільні керівні принципи включають цілу низку заходів для розгляду урядами на рівні держави, з метою створення сприятливого середовища, де люди були б здатні прогодувати себе заслуговуючим чином, і, крім того, для створення відповідних систем безпеки для захисту тих, хто не в змозі самостійно забезпечувати себе. Вони можуть бути використані для підтримки та покращення вже існуючих програм розвитку, особливо щодо соціальних та людських аспектів, міцніше ґрунтуючи розвиток на правах людей.

Добровільні керівні принципи також є кроком на шляху до інтеграції прав людини в роботу установ, які займаються питаннями сільського господарства та продовольства, одним з яких є ФАО [15, с. 6].

Таким чином, продовольча безпека – соціально-економічний стан країни, при якому населенню гарантується забезпеченість продовольством на рівні, необхідному для нормальної життєдіяльності, незалежно від будь-яких зовнішніх та внутрішніх умов. Як зазначають вітчизняні автори, сучасні концепції продовольчої безпеки концентрують увагу на населенні держави «та її інтересах у сфері забезпечення своїх першочергових потреб у продуктах харчування» [7, с. 208].

Є продовольча безпека країни характеризується, насамперед, здатністю «забезпечення фізичної та економічної доступності продуктів харчування» [1, с. 20]. Відповідно, виділяють три її ключові аспекти (рис. 1.2).

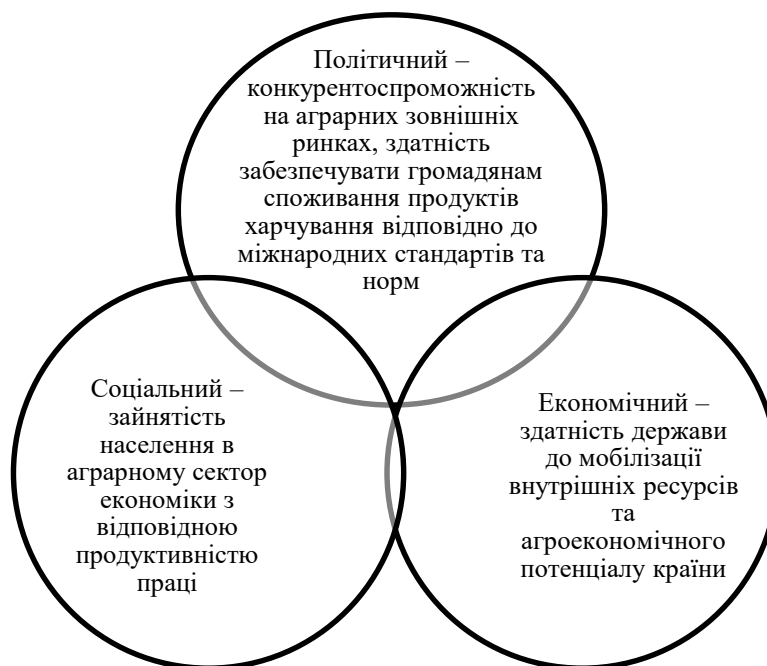

Рис. 1.1 – Ключові аспекти продовольчої безпеки [1, с. 20]

Виходячи з викладеного вище, ситуацію на ринку продовольства регіону в роботі [13] запропоновано вважати збалансованою, якщо виконується умова:

продовольча пропозиція регіону $ППР(t)$ на поточний час t забезпечує потреби населення $ПН(t)$ в продуктах харчування та створює достатній резерв продовольства $РП(t)$, причому дефіцит окремих видів продовольства $ДПввоз(t)$ регіон компенсує рахунок ввезення з інших регіонів чи імпорту, а надлишок $ДПвивіз(t)$ вивозить у сусідні регіони чи експортує до інших країн:

$$ППР(t) + ДПввоз(t) - ДПвивіз(t) = ПН(t) + РП(t). \quad (1.1)$$

При цьому головною метою розвитку та реформування економічних відносин на продовольчому ринку у контексті глобалізації є зростання ефективності виробничої та збутової політики у сфері АПК [1, с. 20].

Задля більшої продовольчої безпеки використовується комплекс заходів (рис. 1.2).

Рис. 1.2 – Механізми забезпечення продовольчої безпеки [2, с. 73]

Отже, ключова роль у забезпеченні продовольчої безпеки як на міжнародному, так і на регіональному рівнях приділяється системі організації та управління торгово-збутовою політикою.

Продовольча безпека вважається однією з найсерйозніших проблем, що хвилюють світову цивілізацію та країни світу за умов зростання сучасних глобальних загроз. Одне з важливих завдань, що стоять перед країнами світу – це стійке і стабільне вирішення продовольчої проблеми населення світу, що постійно зростає, і значне збільшення продовольчої доступності в довгостроковій перспективі. Поєднання зусиль щодо забезпечення продовольчої безпеки країн, оптимізація діяльності міжнародних організацій у цьому напрямку, моделювання найефективніших способів та механізмів використання існуючих продовольчих ресурсів вважаються одними з пріоритетних напрямів діяльності.

Для посилення продовольчої безпеки країни важливе значення має вдосконалення та оптимізація макроекономічних та фіскальних механізмів. Кожна держава повинна піклуватися про розробку та здійснення більш ефективних механізмів державної політики та державного регулювання сфери забезпечення продовольчою безпекою.

З макроекономічної точки зору в основу посилення продовольчої політики країни насамперед входять такі цілі, як формування більш оптимальної державної політики щодо забезпечення зайнятості та зменшення рівня безробіття, збільшення ефективності та продуктивності економічної та виробничої діяльності у різних сферах національної економіки, підвищення рівня платоспроможності країни, забезпечення продовольчої доступності для більшості населення країни, задоволення першочергових потреб людей та підвищення їхнього добробуту. Тому макроекономічна політика країни має максимально оптимізувати та формувати об'єктивніші механізми та інструменти, необхідно особливо звернути увагу на прискорення розвитку окремих секторів економіки країни, модернізацію тих галузей, проблеми яких вирішуються зміцненням продовольчої безпеки населення.

1.2 Діяльність та структура ФАО ООН в забезпеченні світової продовольчої безпеки

Продовольча та сільськогосподарська організація ООН (далі – ФАО ООН) створена для боротьби з голодом, що є її головним завданням. ФАО – це спеціалізована установа ООН, що очолює міжнародні зусилля у боротьбі з голодом. Метою ФАО ООН є забезпечення продовольчої безпеки для всіх на земній кулі та гарантувати регулярний доступ населення до високоякісної їжі. Зі 195 членами (194 країни та Європейський союз) ФАО ООН працює у більш ніж 130 країнах світу.

У Статуті ФАО сформульовані головні цілі, здійснення яких мають домагатися як держави-члени ФАО, так і сама організація:

- 1) поліпшення харчування та «підвищення життєвого рівня народів;
- 2) підвищення продуктивності сільського господарства та покращення системи розподілу продовольства та продукції сільського господарства;
- 3) підвищення добробуту та покращення умов життя сільського населення;
- 4) сприяння таким чином розвитку світової економіки» [28, с. 1].

Головним органом управління ФАО є Конференція країн-членів ФАО, яка збирається на свої форуми 1 раз на 2 роки. В даний час у складі ФАО працюють представники 195 держав та Європейський Союз, що виступає єдиним суб'єктом.

Структурно ФАО складається з 8 департаментів:

- 1) сільського господарства та захисту споживачів;
- 2) економічної та суспільної політики;
- 3) рибні промисли та водокористування;
- 4) лісівництво;
- 5) людські, фінансові та фізичні ресурси;
- 6) знання та зв'язок;
- 7) управління природними ресурсами;
- 8) технічного співробітництва.

В організаційну структуру ФАО ООН входить вищий орган ФАО ООН – Конференція з представників усіх держав-членів організації, яка скликається з

періодичністю 1 раз на 2 роки. Статут ФАО ООН передбачає можливість скликання позачергових. (спеціальних) сесій Конференції. Представимо функції Конференції ФАО ООН

- 1) Визначення загальної політики ФАО ООН;
- 2) Затвердження програму дії організації та бюджет на наступний період (тривалість 2 роки).
- 3) Приймання правил процедури та фінансовий регламент.
- 4) Надання рекомендації з питань продовольства та сільського господарства для їх практичного використання.
- 5) Надання рекомендації будь-якої міжнародної організації з будь-яких питань, що належать до компетенції ФАО.

Додатково у Конференції можуть приймати участь асоційовані члени, які не мають права вирішального голосу). Дозволяється бути присутнім спостерігачам-представникам держав, які не є членами ФАО, інших міжнародних міжурядових та неурядових організацій [28, с. 2].

Питання, що стосуються самостійної компетенції та політики ФАО ООН в галузі продовольства та сільського господарства, а також програми та бюджету ФАО ООН, розглядаються у створюваних на період проведення сесії Конференції 2-х комісіях (Комісії I та Комісії II). Інші питання (зокрема стосовно спеціальних процедур, правові та управлінські) розглядаються на пленарних засіданнях Конференції. На пленарних засіданнях мають право викладати позиції своїх держав з продовольчих та сільськогосподарських питань у формі спільних дебатів делегації.

У сесійний період Конференції створюють три допоміжні органи, що складається з Генерального комітету, Комітету з повноважень та Комітету з резолюцій. У міжсесійний період Конференції діє керівний орган ФАО ООН – Рада ФАО ООН, до складу якої входить 49 держав-членів, які обране Конференцією на три роки. Склад Ради ФАО ООН має щорічно оновлюватись на одну третину.

Сесії Ради проводяться за необхідності. Однак, як показує практика, в основному вони скликаються двічі на рік. Незалежний Голова Ради призначається Конференцією на 2 роки.

Робочі органи ФАО ООН, представлені численними комісіями, комітетами, робочими групами тощо, відповідно до Статуту цієї організації формуються з представників держав-членів (відповідно до затверджених для них Конференцією або Радою ФАО ООН процедур, кола ведення та строку дії).

Робочі органи ФАО ООН обслуговуються експертним та технічним підрозділом секретаріату ФВО ООН. На першій сесії Радою ФАО ООН обирається Програмний комітет, Фінансовий комітет та Комітет із конституційних та правових питань. Усі члени перелічених комітетів обираються терміном на 2 роки. Крім названих комітетів при Раді ФАО ООН створено постійно діючі комітети відкритого складу, у роботі яких може брати участь будь-яка держава-член ФАО:

- 1) Комітет з питань товарної продукції.
- 2) Комітет з рибальства.
- 3) Комітет з лісів.
- 4) Комітет із сільського господарства.
- 5) Комітет із всесвітньої продовольчої безпеки [28, с. 3].

З метою забезпечення поточної діяльності Організації Конференція обирає строком на 6 років (з правом переобрання) Генерального директора ФАО ООН, підзвітного Конференції та Раді. З 1 серпня 2019 року ним є Цюй Дун'юй, представник Китайської Народної Республіки, який присвятив значну частину свого життя вивченню того, як прогнати світ. Він вивчав рослинництво в Сільськогосподарському університеті Хунані, а потім селекцію та генетику рослин у Китайській академії сільськогосподарських наук. Пізніше у свій портфель знань він додав екологічні науки, здобувши докторський ступінь у Вагенінгенському університеті в Нідерландах.

Генеральний директор є очільником Секретаріату ФАО ООН, що складається із 9 департаментів та відділами в департаментах (табл. 1.3).

Таблиця 1.3 – Склад Департаментів Секретаріату ФАО ООН

№ з/п	Назва департаменту	Відділи департаменту
1	2	3
1	Департамент сільського господарства	Відділу рослинництва та захисту рослин. Відділу розвитку земельних та водних ресурсів. Відділу тваринництва та ветеринарії. Спільний Відділ ФАО/МАГАТЕ з використання атомних технологій у галузі сільського господарства та продовольства (Відень, Австрія). Відділ з підтримки сільського господарства (питання економіки, фінансування, механізації виробництва, післяжнивної обробки врожаю, маркетингу тощо).
2	Департамент лісового господарства	Відділ лісогосподарської політики та планування. Відділ лісових ресурсів. Відділу лісо продуктів.; Відділ координації лісогосподарських програм; Відділ інформації та зв'язку.
3	Департамент рибного господарства	Відділ рибогосподарської політики та планування зі Службою міжнародних установ та зв'язків та Службою планування розвитку. Відділ рибних ресурсів зі Службою ресурсів у внутрішніх водах та аквакультури та Службою морських рибних ресурсів. Відділу рибної промисловості зі Службою технології, рибальства та Службою утилізації риби та маркетингу. Відділ інформації, документації та статистики. Відділ з координації програм.
4	Департамент економіки та соціальних питань	Відділ аналізу розвитку сільського господарства та економіки. Відділ товарної продукції та торгівлі. Відділ продовольства та харчування. Відділ статистики.
5	Департамент забезпечення надання допомоги державам-членам ФАО	Розроблення політики, стратегії та основних напрямів діяльності із закріплених за ним питань Надання консультативних та технічних послуг. Збір, аналіз та поширення інформації в межах своєї компетенції.
6	Департамент сталого розвитку	Відділ сільського розвитку зі Службою земельної оренди та Службою сільських інститутів та участі у них; Відділ досліджень, пропаганди та навчання зі Службою пропаганди, освіти та комунікацій, Службою розвитку науки та технологій, Службою природних ресурсів та навколишнього середовища та секретаріатом Технічного консультативного комітету Об'єднаної групи сільськогосподарських наукових досліджень; Відділ з питань народонаселення та гендерних питань зі Службою розвитку та народонаселення та Службою з гендерних питань та розвитку.
7	Департамент технічного співробітництва	Відділ сприяння політиці Продовольчої та сільськогосподарської організації зі Службою розвитку програм «у полі», Службою координації політики технічної допомоги та Службою підтримки сільськогосподарської політики. Відділ з надзвичайних операцій та відновлення. Відділ операцій «у полі». Відділ інвестицій (включає створений 1964 р. Інвестиційний центр).

1	2	3
8	Департамент адміністрації та фінансів	Фінансовий відділ. Відділ управління людськими ресурсами. Відділ інформаційних систем та технологій. Відділ адміністративних служб.
9	Департамент із загальних питань та інформації	Відділ з питань обслуговування Конференції та Ради та протокольних питань. Відділ інформації. Відділ документації та бібліотечних справ.

Джерело: складено автором на основі [28].

ФАО ООН створило «регіональні та субрегіональні представництво для Африки (Аккра, Гана), субрегіональне відділення для Південної та Східної Африки (Хараре, Зімбабве); для Азії та Тихоокеанського басейну (Бангкок, Таїланд) та Субрегіональне відділення для Тихоокеанських островів (Апія, Самоа); –для Європи (Рим, Італія) та для країн Східної та Центральної Європи (Будапешт, Угорщина); для Латинської Америки та Карибського басейну (Сантьяго, Чилі) для країн Карибського басейну (Бріджтаун, Барбадос); для Близького Сходу (Каїр, Єгипет) та для Північної Африки. (Туніс, Туніс)» [23, с. 4]. Крім цього, Продовольча та сільськогосподарська організація має в своєму розпорядженні бюро зв'язку – в Брюсселі, Бельгія; Вашингтон, США; Женеві, Швейцарія; Йокогамі, Японія та Нью-Йорку, США.

У багатьох державах утворено національні комітети ФАО.

Офіційними та робочими мовами Продовольчої та сільськогосподарської організації є англійська, арабська, іспанська, китайська та французька.

Викладене дозволяє зробити висновок про те, що Продовольча та сільськогосподарська організація ООН (ФАО) має досить складну та розгалужену організаційно-правову структуру. Головним органом управління ФАО є Конференція країн-членів, яку очолює Генеральний директор, яка здійснює свою діяльність на непостійній основі та вирішує найважливіші завдання, що стоять перед цією організацією. На період роботи сесії Конференції створюються 3 допоміжні органи: Генеральний комітет; Комітет із повноважень; Комітет із резолюцій.

У період між сесіями Конференції керівним органом ФАО є Рада, що складається з 49 держав-членів, які обираються Конференцією строком на 3 роки. Робочі органи ФАО представлені численними комісіями, комітетами, робочими групами, і навіть іншими допоміжними органами, що дозволяє даної організації дуже ефективно, у взаємодії коїться з іншими міжнародними міжурядовими і неурядовими організаціями ефективно вирішувати закріплені у Статуті ФАО завдання.

Багаторічна робота ФАО як у гуманітарній галузі, так і в галузі розвитку була спрямована на захист, збереження та відновлення джерел засобів до існування, скорочення обсягів відсутності продовольчої безпеки та неповноцінного харчування, а також підвищення стійкості джерел засобів до існування та сільсько-господарських систем.

ФАО підтримує інвестиції у підвищення ефективності діяльності щодо зниження рівня бідності та побудови стійких продовольчих та сільськогосподарських систем на місцевому, національному, регіональному та глобальному рівнях. Так, наприклад, підтримка джерел коштів на існування, заснованих на сільськогосподарській праці, забезпечення ефективного охоплення населення системами соціального захисту, врегулювання питань власності на землю та доступу до природних ресурсів, а також сприяння зайнятості молоді може стати дієвим внеском у миротворчий процес та постконфліктне відновлення. Ці заходи можуть також сприяти тому, щоб за відсутності загрози безпеці люди залишалися на своїх землях, а також створення умов, що сприяють поверненню біженців, мігрантів та переміщених осіб.

У «Програмі сталого розвитку на період до 2030 року» [32] визнається наявність цих викликів і вказується на необхідність забезпечення миру як життєво важливої умови розвитку та, водночас, як повноправного результату розвитку. Перші дві мети сталого розвитку сфокусовані на викоріненні злиднів та голоду, досягненні продовольчої безпеки та забезпечення стійкості сільського господарства. Відповідно до Програми 2030, досягнення цих цілей розглядається

як найважливіша умова досягнення подальшої мети щодо забезпечення створення мирних та інклюзивних суспільств.

Визнаючи, що запобігання кризам і підтримка миру становлять, виходячи з положень Статуту, колективну відповідальність у рамках усієї системи ООН, Програма 2030 відкриває можливість для нових підходів до співпраці, що об'єднують гуманітарну допомогу з діяльністю щодо запобігання конфліктам за допомогою заходів, спрямованих на забезпечення стійкості до зовнішньої політики. факторів.

Система ООН має функціонувати інтегровано та узгоджено для своєчасного надання гуманітарної допомоги, забезпечення стійкості для зниження ризиків, пом'якшення та запобігання конфліктам та підтримці миру.

ФАО зі своїми партнерами повинні зіграти провідну роль всіх цих фронтах з метою накопичення успішного досвіду як фундаменту майбутньої діяльності. ФАО зазначає заходи щодо підтримки сільського господарства та забезпечення продовольчої безпеки для сприяння підтримці миру. Зниження кількості військових конфліктів та скорочення обсягів крайньої бідності та усунення пов'язаних з ними наслідків є найважливішими складовими у справі викорінення голоду. Поряд з цим, іншою найважливішою складовою досягнення цілей сталого розвитку є забезпечення миру, продовольча безпека і сільське господарство вносять значний, але часто непомітний внесок у вирішення цієї глобальної проблеми.

1.3 Фактори впливу на продовольчу безпеку та її вплив на рівень життя людей у різних країнах світу

Продовольча безпека є невід'ємною частиною сталого розвитку світу, тому необхідно забезпечувати збалансованість виробництва та споживання продовольства, що залежить від багатьох різних факторів, які представлено в табл.

1.4.

Таблиця 1.4 – Фактори впливу на продовольчу безпеку

Фактор	Характеристика впливу
1. Зростання чисельності населення.	Зниження темпів приросту населення Європи та зростання чисельності населення в Африці та Азії, що ускладнює вирішення проблеми злиднів і голоду.
2. Середня тривалість життя населення.	Найбільший приріст спостерігався в Африці, де тривалість життя збільшилася на 6 років, склавши 61 рік, що багато в чому зумовлено поліпшенням продовольчого забезпечення та доступу до медичного обслуговування
3. Волатильність світових цін на продовольство.	Очікується падіння цін на продукцію сільського господарства, що позитивно позначиться на світовій продовольчій безпеці
4. Збільшення обсягу вирощування культур виробництва біопалива.	Скорочення посівів харчових культур. Продовольчі культури витісняються посівами фармацевтичних культур, які є дорожчими проти продовольчими
5. Урбанізація.	Міське населення переважатиме у всіх регіонах світу та до 2050 р. При цьому чисельність сільського населення скорочуватиметься, що негативно позначиться на ситуації з забезпеченням продовольства у світі.
6. Рівень доходів населення.	Зростання доходів населення в країнах, що розвиваються, призведе до зміни структури споживання продуктів харчування та кількість споживання на душу населення зросте, що негативно позначається на продовольчій безпеці.
7. Зменшення продуктивних відходів споживачів.	За прогнозами відбудеться зменшення світових кількісних втрати харчових продуктів та відходів від виробництва зернових культур, фруктів та овочів, м'яса та молочних продуктів, риби, що позитивно позначається на продовольчій безпеці.
8. Зміна клімату.	В одних регіонах світу відбудеться збільшення врожайності внаслідок зміни клімату, тоді як в інших – зменшення.
9. Зростання виробництва аквакультурного продовольства та промислового рибальства.	На думку експертів, обсяг аквакультурної продукції до 2025 р. перевищить обсяг риби, що виловлюється в природних умовах, і до 2050 р. стане основним джерелом рибної продукції.
10. Зростання оброблюваних сільськогосподарських площ	За прогнозами експертів, у середньому у світі приріст оброблюваних площ становитиме 6% за період 2015-2050 рр., тоді як в Африці – 30% за рахунок нових технологій вирощування продукції в посушливих регіонах.
11. Виробництво та споживання зерна	У Європі відбудеться скорочення виробництва зернових, що пов'язано зі зменшенням площі оброблюваної землі та витісненням продовольчих культур біопаливними та фармацевтичними.
12. Виробництво та споживання м'яса	Сукупне споживання м'яса у світі до 2050р. зросте практично вдвічі
13. Нові технології	Проблему голоду в майбутньому дозволить частково вирішити генна інженерія, спрямована на модифікацію насіння зернових культур, щоб вони могли бути вирощені в посушливих умовах. У майбутньому продовольчу безпеку також забезпечуватимуть супутниковий моніторинг посівів та точне землеробство.

Джерело: складено автором на основі [2; 6; 30; 37].

У табл. 1.4 визначено основні чинники, які впливають світову продовольчу безпеку. З них найбільший вплив на продовольство надає тривалість життя населення та його чисельність, а також рівень доходів. За прогнозами експертів, до 2050 р. дедалі більшого значення набуватимуть нові технології та зміна клімату.

Узагальнення всіх факторів продовольчої безпеки показує, що вони охоплюють найважливіші елементи АПК і торкаються фундаментальних основ життєзабезпечення людини. А оскільки АПК як система є цілісною сукупністю взаємопов'язаних елементів, остільки забезпечення її розвитку є головною вимогою продовольчої безпеки країни.

Для продовольчої безпеки важливе значення мають не самі показники, як порогові значення, тобто граничні величини, недотримання яких перешкоджає нормальному розвитку відтворення АПК. При цьому найвища ступінь безпеки досягається в тому випадку, коли весь комплекс показників знаходиться в межах допустимих меж своїх граничних значень, а граничні значення одного показника досягаються не на шкоду іншим. Для визначення таких порогових значень важливо проаналізувати основні умови функціонування АПК як системи, виділити в ній найважливіші показники, що характеризують ці умови, а також визначити шляхи запобігання загрози безпеці та підтримці стабільності [1, с. 22].

Отже, сутність продовольчої безпеки можна визначити, як такий стан розвитку АПК, у якому досягається самозабезпечення продуктами харчування, задоволення потреб населення за рахунок власних ресурсів відповідно до платоспроможного попиту. Іншими словами, продовольча безпека – це сукупність внутрішніх та зовнішніх умов, що сприяють (або сприяють) ефективному динамічному зростанню АПК та національної економіки в Загалом, їх здатність задовольняти потреби, забезпечувати конкурентоспроможність на зовнішніх ринках, що гарантує від різноманітних загроз і втрат. Сутність продовольчої безпеки реалізується у системі критеріїв та показників. Сюди можна віднести оцінки: ресурсного потенціалу АПК та можливостей його розвитку; рівня ефективності використання ресурсів у АПК; конкурентоспроможності продукції,

що випускається; збереження чи втрати позицій на світовому ринку; залежність внутрішнього ринку продовольства від імпорту тощо.

У зв'язку з цим сутнісна характеристика продовольчої безпеки доповнюється концепцією ризику, що включає два найважливіші елементи: оцінку ризику і управління ризиком. Перший елемент носить експертний, імовірнісний характер через дію об'єктивних чинників і суб'єктивних господарських рішень, що зумовлюють невизначеність багатьох наслідків. І хоча криза АПК республіки, що переживає, і має певну внутрішню стійкість, проте сьогодні багато факторів здатні створювати в ній критичну ситуацію. У другому випадку необхідне передбачення критичних соціально-економічних ситуацій для послаблення та пом'якшення їх наслідків. Інакше кажучи, крім оцінки ймовірності появи певної критичної ситуації, необхідна оцінка втрат чи збитків, які супроводжують її виникнення [1, с. 22].

Тому оцінка рівня продовольчої безпеки поряд з аналізом факторів ризику повинна передбачати також різні категорії втрат або збитків - фактичні, очікувані, потенційні, компенсовані та некомпенсовані. Залежно від характеру втрат і ресурсів, необхідних для їх відшкодування, негативні наслідки факторів ризику і пов'язаних з їх дією критичних соціально-економічних ситуацій, що виявляються на макро- та мікрорівнях, на різних структурних розрізах АПК, у його окремих сферах.

Особливістю сучасного етапу розвитку АПК країни є простеження критичних ситуацій якщо не всіх, то на більшості його рівнів. Безпосередню небезпеку створюють внутрішні та зовнішні економічні чинники чи загрози, що порушують нормальний хід як відтворення в АПК, а й громадського відтворення. Ці чинники дуже різноманітні і мають різний ступінь гостроти. На нашу думку, найсерйознішими є: спад виробництва в АПК; зниження техніко-технологічного потенціалу АПК та його деіндустріалізація; розрив господарських зв'язків по горизонталі та вертикалі між елементами АПК, а також між АПК та народногосподарським комплексом; ослаблення і навіть втрата міждержавних зв'язків із вивезення та ввезення продукції АПК республіки; зростання імпорту продовольчої продукції; зниження споживання продуктів харчування.

Додатково визначено основні рухові сили та вихідні фактори, що ускладнюють забезпечення продовольчої безпеки і харчування у світі є наступними:

1) Конфлікти є однією з основних загроз продовольчої безпеки та харчування та головною причиною глобальних продовольчих криз. Помітне збільшення кількості та багатофакторності конфліктів в останні двадцять років багато в чому зводить нанівець досягнення в галузі продовольчої безпеки та харчування, внаслідок чого кілька країн опинилися на межі голоду.

2) Змінність клімату та екстремальні кліматичні явища є одними з ключових факторів, що викликали недавнє загострення проблеми голоду у світі, та однією з основних причин серйозних продовольчих криз; вони також сприяють стурбованості зростання показників неповноцінного харчування в останні роки. Наростання мінливості клімату та частоти екстремальних кліматичних явищ, пов'язаних із зміною клімату, негативно впливає на всі аспекти продовольчої безпеки.

3) Зауваження зростання економіки та економічні спади належать до головних чинників, що посилюють проблеми голоду та відсутності продовольчої безпеки. Вони перешкоджають просуванню вперед у справі ліквідації неповноцінного харчування у всіх його формах незалежно від того, чи спровоковані вони ринковими коливаннями, торговими війнами, політичними хвилюваннями чи глобальною пандемією, наприклад, COVID-19. Більшість країн, де масштаби голоду збільшилися, переживають уповільнення зростання економіки та економічні спади.

4) Злидні та нерівність є вихідними структурними причинами відсутності продовольчої безпеки та неповноцінного харчування у всіх його формах, які посилюють негативний вплив перелічених вище глобальних факторів. Злидні негативно позначається на поживних якостях раціонів харчування. Відсутність продовольчої безпеки і неповноцінне харчування у всіх його формах посилюються високими показниками нерівності, що зберігаються, у всіх його аспектах. Нерівність доходів, зокрема, підвищує ймовірність відсутності продовольчої

безпеки (особливо для соціально ізольованих та відокремлених груп) та підриває позитивний вплив економічного зростання на продовольчу безпеку.

4) Економічна недоступність здорових раціонів харчування пов'язана з посиленням проблеми відсутності продовольчої безпеки та неповноцінного харчування у всіх його формах, включаючи відставання в зростанні, виснаження, надмірну вагу та ожиріння. Вартість харчових продуктів у будь-якій складовій продовольчих систем визначають кілька факторів: виробництво продовольства, продовольчі товаропровідні ланцюжки, продовольчі середовища, а також споживчий попит та політекономічні фактори у продовольчій сфері.

5) Злидні та нерівність є вихідними структурними причинами відсутності продовольчої безпеки та неповноцінного харчування у всіх його формах, які посилюють негативний вплив перелічених вище глобальних факторів. Злидні негативно позначається на поживних якостях раціонів харчування. Відсутність продовольчої безпеки і неповноцінне харчування у всіх його формах посилюються високими показниками нерівності, що зберігаються, у всіх його аспектах. Нерівність доходів, зокрема, підвищує ймовірність відсутності продовольчої безпеки (особливо для соціально ізольованих та відокремлених груп) та підриває позитивний вплив економічного зростання на продовольчу безпеку [35, с. 2].

В економічно розвинених країнах і переважно у промислово розвинених країнах вкладення реальних фінансових і кредитних ресурсів у розвиток економіки ускладнено, оскільки це сприяє підвищенню кредитних ставок. А цей фактор, у свою чергу, впливає на зростання цін на споживчому ринку, а в наступних ланцюжках зростання ціни переходить на товарні ринки, зростають ціни на продовольчу продукцію, і таким чином ускладнюється доступність для населення країни важливих видів продовольства. З цього погляду у світі існує гостра потреба забезпечити стабільність розвитку економіки. З іншого боку, ціни на продовольство мають відображати реальну ситуацію та матеріальний стан населення. У цьому державі необхідно забезпечити недопущення підвищення штучної ціни важливі види продовольства [34, с. 4].

Питання стабільності та адекватності цін на основні види продовольства мають важливе значення, оскільки ситуації на продовольчому та споживчому ринку серйозно впливають на макростабільність економіки країни. Цінові фактори, що ігноруються, на основні види продовольства можуть створювати диспропорції між окремими секторами економіки і в цілому можуть негативно впливати на розвиток національної економіки. Крім того, диспропорції між різними галузями економіки можуть негативно вплинути на грошову політику й у цілому інфляційні процеси, створюючи населенню країни додаткові проблеми з придбання важливих видів продовольства [41, с. 51].

Проведені дослідження показали, що неадекватність грошової політики та цінових питань негативно вплинула на ціни важливих видів товарів та продовольства та серйозно вплинула на штучне підвищення цін на основні види продовольства [39]. Більше того, багато дослідників вважають, що необхідно бути гранично уважними щодо цінових факторів у сільському господарстві: вважається за прийнятне формувати те середовище, в якому ціни на продовольчу продукцію, вироблену в сільському господарстві, відрізнялися б мобільністю та доступністю для основної маси населення країни та насамперед для людей, які належать до чутливої категорії населення країни.

Кожна держава повинна уважно стежити за ціновою політикою та тарифами на енергоносії та інші основні компоненти, які відіграють важливу роль у виробленні продовольчої продукції [39]. У статистичній доповіді Організації продовольства та сільського господарства зазначається, що 75% виробленої глобальної продукції сільського господарства потрапляє на частку країн, що розвиваються. Крім того, за останнє десятиліття частка експорту важливих видів продовольчої продукції країн, що розвиваються, інтенсивно підвищується [39]. У найближчій перспективі знадобляться чималі зусилля для створення збалансованості виробництва глобальних видів продовольства та створення більш доступних умов для забезпечення населення світу основними видами продовольчої продукції.

Слід також звернути увагу на продовольчу доступність у контексті сталого розвитку. Як відомо, поряд з нестачею та недостатністю основних видів продовольства у світі необхідно також вирішити важливі проблеми щодо забезпечення продовольчої доступності в контексті сталого розвитку економіки. За останнє десятиліття ця проблема постійно розглядається на міжнародних форумах та самітах країн світу у рамках розгляду глобальних проблем. Згідно з критеріями та стандартами Організації продовольства та сільського господарства, Пакет показників продовольчої доступності розглядається на рис. 1.3.

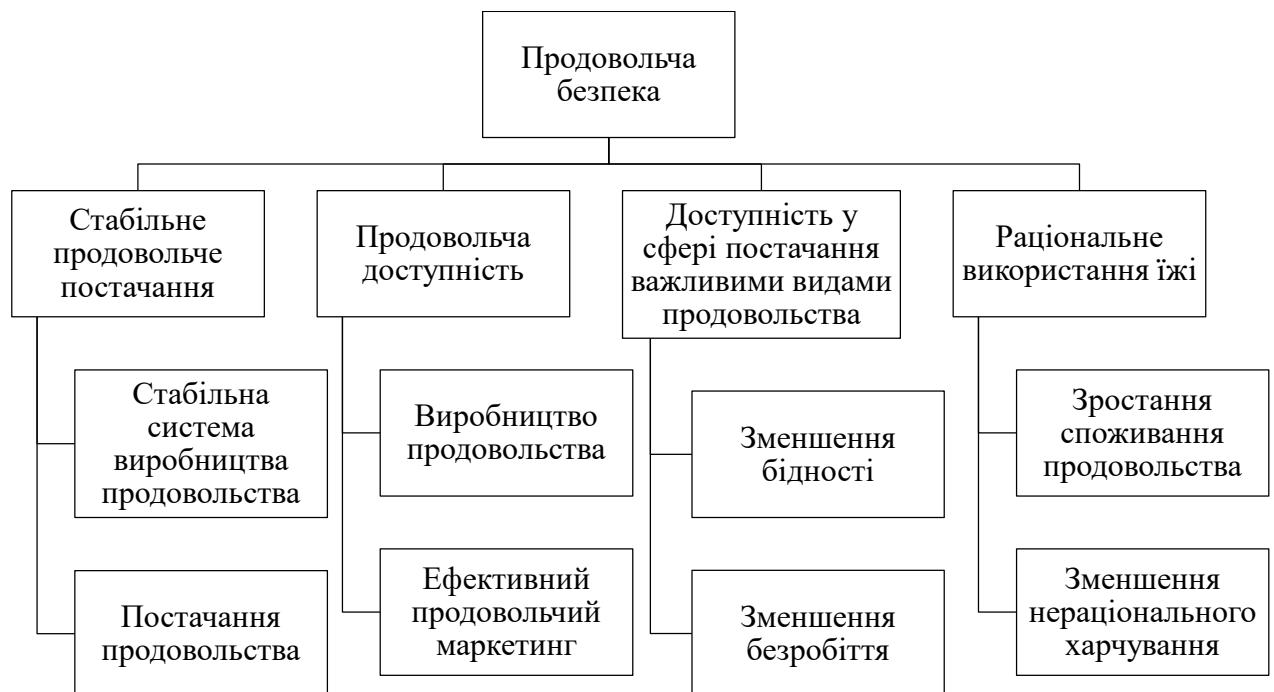

Рис. 1.3 – Блок-схема показників продовольчої безпеки

Джерело: складено автором на основі [2; 6; 37].

Як видно з рис. 1.3, для забезпечення безперервного продовольчого постачання потрібна стабільність самої системи виробництва продовольства та системи постачання продовольства. Для посилення продовольчої доступності необхідно забезпечити зростання виробництва продовольства та здійснювати ефективний продовольчий маркетинг [26, с. 44]. Крім того, з метою посилення

постачання населення країни важливими видами продовольства держава зобов'язана посилити роботу щодо зменшення бідності та безробіття. За останнє десятиліття однією з глобальних проблем у світі щодо посилення продовольчої безпеки вважається раціоналізація режимів харчування, тобто йдеться про раціональне використання продуктів харчування.

При забезпеченні продовольчої безпеки повинні ретельно контролюватись та враховуватись сучасні технології, пріоритети зміцнення співпраці країн у контексті зміни клімату, а також адекватні підходи до ефективного використання земельних, водних та інших ресурсів. Слід приділити особливу увагу ролі урбанізації у політиці продовольчої доступності, а також необхідно розглянути прийняття адекватних заходів у цій сфері. Слід наголосити на важливості трикутника «бізнес – наука – освіта» у зміцненні доступності продовольства.

Зазначимо, що проблеми продовольчої безпеки є одними із глобальних питань цивілізації та дуже турбують населення світу. Крім того, забезпечення продовольчої безпеки виступає як складова економічної безпеки країни. Забезпечення продовольчої безпеки передбачає безперервні способи постачання важливих видів продовольства населення і недопущення проблем у цій сфері.

Продовольча безпека переважно базується з урахуванням чотирьох важливих компонентів:

- 1) реалії – тобто внутрішні потреби, попит та торговельний оборот на певні види продовольства;
- 2) доступність – загальний дохід, безробіття, економічне зростання та рівень бідності;
- 3) споживання – здоров'я, рівень освіти, мережа інфраструктури;
- 4) стабільність – фізична та економічна доступність відповідного продовольства.

Важливим фактором вважається наявність особливостей національної економіки, потужного потенціалу та саморозвитку, які сприяють посиленню безперервного забезпечення продовольчої та харчової безпеки населення країни. Однак, на жаль, якщо в країні є зростання безробіття і велика кількість бідних,

безумовно, зростає і кількість людей, які не мають можливості придбати необхідні види та обсяг важливого продовольства і не отримують достатньо калорій, затребуваних для мінімального харчування. Аналогічні ситуації характерні для багатьох країн світу, особливо для країн, що розвиваються, наприклад, для переважної більшості країн африканського континенту. Однак це не означає, що на інших континентах світу продовольства вистачає і немає проблем із забезпеченням продовольством населення. Навіть у розвинених країнах живуть люди за межею бідності і не мають змоги отримати необхідні види продуктів та калорії. Загалом, забезпечення продовольчої безпеки населення країни має відповідати вимогам формування необхідного рівня запасів та джерел забезпечення важливими видами продовольства. Крім того, проблеми продовольчої безпеки зумовлюють підвищення пильної уваги до факторів здоров'я, соціальних та екологічних проблем населення країни. Насамперед, необхідно особливо звернути увагу на більш чутливі категорії населення країни – немовлята, діти, люди похилого віку та інваліди, та особливо піклуватися про забезпечення їх важливими видами продовольчих продуктів тощо.

Таким чином, забезпечення продовольчої безпеки на глобальному рівні, досягнення основних цілей у галузі розвитку та наявності продовольства, послідовної систематизації доступності продовольства, збільшення активності країн світу в цих процесах, розширення виробництва важливих продуктів харчування та харчових продуктів та зміцнення переробної промисловості є важливими умовами розвитку цієї сфери. Велике значення мають соціальні аспекти продовольчої безпеки, важливість наявності продовольства у формуванні середнього класу, вирішення проблем безробіття та бідності, покращення режимів харчування та ліквідація соціальної нерівності у контексті реалій продовольчої доступності.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СВІТОВОЇ ПРОДОВОЛЬЧОЇ ПРОБЛЕМИ

2.1 Економічні масштаби продовольчої проблеми у світі

У ХХІ столітті світова економіка характеризується швидкими змінами та посиленням глобалізації. Швидкий розвиток глобалізації в останні десятиліття призвело до того, що країни стали більш відкритими та взаємозалежними. Маючи певні ресурси, країни виробляють товари, але при цьому не бачить жодної країни, в якій виробляються всі види товарів. Тому країни вступають у торговельні відносини. Міжнародна торгівля є важливою умовою як діяльності кожної держави, так роботи компаній і організацій, пов'язаних із зовнішньою торгівлею.

Міжнародна торгівля - це форма спілкування між товаровиробниками різних країн, що виникає на основі міжнародного поділу праці та спеціалізації та виражає їхню взаємну економічну залежність. Не маючи достатньої кількості ресурсів для виробництва, або за відсутності коштів, населення може зіткнутися з проблемою продовольчого забезпечення. Глобальна продовольча проблема – одна з найстаріших та найважливіших проблем людства. Голод, будучи найсерйознішим наслідком цієї проблеми, сьогодні стає дедалі більшою «соціальною» проблемою. Голодують не лише у країнах третього світу, а й у країнах із високим рівнем ВВП, соціально благополучних. Тому можна говорити про те, що ця проблема не має кордонів та національної приналежності – вона є глобальною.

Продовольча проблема – це спричинена різними причинами та поступово наростаюча проблема нестачі продуктів харчування, що призводить до недоїдання та голоду серед найменш забезпечених груп населення планети.

Більшість дослідників вважає, що тільки за рахунок перерозподілу продуктів харчування перемогти глобальну проблему голоду неможливо [1; 6; 7].

Зростаючому попиту на сільськогосподарські продукти (рослинні та продукти тваринництва) протиставлено пропозицію, що скорочується, що в поєднанні з несприятливими погодними умовами може в будь-який час призвести до виникнення критичних ситуацій з продовольством. Тому без значного

збільшення обсягів виробництва харчових продуктів та без необхідної для цього активізації науково-дослідних та інженерних робіт подолати кризу не вдасться.

При цьому існуюче становище на світовому ринку продовольства дає відмінний шанс аграрному сектору високорозвинених держав, оскільки зростання глобального попиту може сприяти як збільшенню збуту продуктів харчування, у тому числі і на їх внутрішніх ринках, так і позитивному розвитку всієї сільськогосподарської галузі відповідних держав.

Тим не менш, значне зниження цін на продукти харчування, що відбувалося в останні десятиліття в економічно розвинених країнах, породило в широких громадських колах помилкову думку про те, що голод є проблемою, пов'язаною не з виробництвом продовольства, а виключно з його розподілом.

Збільшена увага до теми глобального продовольчого забезпечення доречно і навіть терміново необхідна, тому що без застосування значно більших, ніж у минулому, зусиль перемогти голод не вдасться. В даний час близько 1 мільярда людей у всьому світі отримує недостатню кількість калорій, тобто, кажучи популярною мовою, страждає від хронічного голоду, причому 98% з них проживає в країнах, що розвиваються. Ще більше людей у світі недоотримує специфічні мікроелементи. За оцінками, 2 мільярди людей страждають від нестачі заліза, це – насамперед жінки та діти. Крім того, безліч людей постійно відчувають нестачу цинку та йоду, а також вітаміну А та інших вітамінів [30, с. 79]. Недоотримання їжі та мікроелементів веде до зростання смертності та схильності до інфекційних захворювань, а також до порушення фізичного та розумового розвитку. Здоров'я людей та економічне зростання тісно пов'язані один з одним, тому глобальна продовольча проблема складається одночасно з гуманітарної та економічної складових. Якби не існувало голоду, то щорічне зростання доходів країн, що розвиваються, могло бути вищим приблизно на 5 %, що відповідало б збільшенню майже вдвічі фактично спостерігається в них економічного зростання.

Хоча у багатьох жителів промислово розвинених держав слово «голод» асоціюється насамперед із Африкою, більшість голодуючих проживає в Азії. В одній тільки Індії 255 мільйонів людей відчуває нестачу калорій, а в Китаї, що йде

слідом за нею за цим показником, голодує близько 140 мільйонів громадян. Щоправда, якщо віднести кількість голодуючих до загальної чисельності населення цих країн, то стане очевидно, що по-справжньому континентом, що бідує, дійсно є Африка, адже кожен третій її житель, який проживає на південь від пустелі Сахара, страждає від хронічного недоїдання. Через набагато більшу загальну чисельність населення Азія значно поступається Африці за часткою голодуючих (у Азії цей показник становить близько 17 %, а Африці – близько 30 %). У Латинській Америці, Північній Африці та на Близькому Сході частка голодуючого населення дорівнює приблизно 10% [26, с. 45].

Розглянемо як змінилася чисельність голодуючих у світі останні десятиліття. Першою метою розвитку до 2015 року, передбаченої у так званій Декларації тисячоліття ООН (United Nations Millennium Declaration), є скорочення у 2 рази частки голодуючого населення світу. І справді – у першій половині 1990-х років цей показник трохи знизився. Проте з того часу він знову зростає, тому в даний час у всьому світі стало більше голодуючих, ніж 20 років тому.

Особливо помітно частка голодуючого населення збільшилась у 2007-2008 роках. На цьому тлі досягнення до 2015 року тієї мети, визначеної в Декларації тисячоліття, стало вкрай малоймовірним. Якщо не рахувати Китай, де особливо в 1990-і роки було досягнуто значних успіхів у подоланні голоду, то для інших країн і регіонів ситуація стала виглядати навіть гірше, ніж раніше: тут протягом останніх 20 років спостерігається безперервне зростання кількості голодуючих. Виходячи з цього, напрошується висновок про те, що продовольчій проблемі як причині голоду не надається необхідного пріоритету [26, с. 46].

Проте голод і бідність залишаються явищами, які мають явно виражений сільський характер. Майже 80% всього голодуючого населення планети проживає у сільській місцевості, перебуваючи у прямій чи непрямій залежності від сільського господарства. При цьому рівно половину всіх голодуючих складають дрібні селяни, які самостійно виробляють продукти харчування (продовольство), але мають занадто обмежені ресурси для того, щоб забезпечувати себе достатньою кількістю поживних речовин. Звісно, під час подальшої урбанізації ця ситуація

дещо зміниться. Проте протягом найближчих десятиліть слід очікувати переважання голоду та бідності у сільській місцевості, оскільки, як правило, до міст переселяються не найбідніші із сільських жителів [22].

Причини збереження продовольчої проблеми голоду комплексні. Звичайно, існує і проблема розподілу, тобто в той час як для частини населення світу характерно явно надмірне споживання, багато людей у країнах, що розвиваються, просто занадто бідні, щоб достатньо забезпечувати себе продуктами харчування. У той же час, продовольства, яке виробляється в наші дні, в принципі достатньо для того, щоб ніхто у світі не страждав від голоду. Протягом останніх 50 років виробництво харчових продуктів зростало значно сильніше, ніж населення світу, завдяки чому суттєво покращилася забезпеченість продовольством у перерахунку на душу населення. Це пояснюється насамперед вищою врожайністю з гектара посівних площ, яка була забезпечена за рахунок нових сортів рослин, а також завдяки покращенню зрошення, добрива та захисту сільськогосподарських культур від шкідників та хвороб.

У довгостроковій перспективі відбудуватиметься збільшення попиту на продовольство внаслідок зростання чисельності та доходів населення планети. При цьому він посилюватиметься конкуренцією продовольчих культур із рослинною сировиною для виробництва біопалива та технічними культурами. Тому з урахуванням того, що в майбутньому, швидше за все, продовжиться скорочення посівних площ під продовольчі культури (внаслідок ерозії ґрунту, конкуренції з технічними культурами, скорочення посівних площ внаслідок урбанізації, несприятливої зміни клімату тощо), буде потрібно збільшення їх обсягів виробництва за рахунок вищої врожайності. А досягти зростання врожайності продовольчих культур можна шляхом підвищення рівня агротехніки та селекції більш продуктивних та адаптованих до конкретних кліматичних умов сортів. Все це (зрозуміло, за умови справедливішого розподілу) дозволило б вирішити продовольчу проблему.

ФАО зазначає: у низці країн, де в останнє десятиліття мали місце гострі продовольчі кризи, у переважній більшості (84%) відзначалося уповільнення

зростання економіки або пряме погіршення її показників. Як правило, це низько-прибуткові країни, а також економіки із сильною залежністю від експорту та/або імпорту. Країни із залежністю від того, що називається первинною сільськогосподарською сировиною, становили більшість (81%) країн, де економічні проблеми призвели до продовольчих криз більшої чи меншої гостроти.

Примітно (за даними експертів ФАО), що 80% країн (52 з 65), у яких зростання масштабів недоїдання збігалося із уповільненням зростання економіки або зниженням її показників, значною мірою залежать від імпорту продовольчих та паливних товарів та/або отримують значну частку валютних та податкових надходжень від експорту нафти та інших сировинних товарів.

Висока залежність від експорту та імпорту необроблених сировинних товарів має статистично значущий негативний вплив на продовольчу безпеку» [40]. Оскільки протягом 2020-х років глобальний попит на сировинні товари, згідно з прогнозами, знизиться (можливо, на третину), країни з високим ступенем залежності від їхнього експорту, швидше за все, зіштовхнуться із ще більш серйозними продовольчими проблемами.

Понад те, як показують всеосяжні лонгітюдні дослідження, «високі рівні сировинної залежності мають статистично значущий негативний вплив на соціальний (що стосується освіти та охорони здоров'я) та загальний людський розвиток» [40]. Фактором, що серйозно ускладнює картину глобальної продовольчої безпеки, виступає попит на продовольство, що постійно зростає, в нових індустріальних країнах, найбільше з боку Китаю. З початку XXI ст. країна стала нетто-імпортером цілого ряду сільськогосподарських продуктів: сої (60% її глобального експорту), зернових, кормів, олійних культур, м'яса, оброблених харчових товарів та навіть рису (імпортованого з десятка країн). Форсовано активна продовольча стратегія Пекіна, а водночас довгострокове економічне зростання у низці великих країн, що розвиваються, стали фактором, що чинить постійний підвищувальний тиск на продовольчі ціни по всьому світу. Так чи інакше після кількох десятиліть відносної стабільності світові ціни на основні сільськогосподарські товари з 2006 р. почали зростати, а з 2010 р. – зростати різко

та безупинно, створюючи серйозні проблеми для низькоприбуткових економік та середньорозвинених країн, що імпортують продовольство.

Одночасно підвищувальний тиск на продовольчі ціни чинить низку інших факторів глобального масштабу – виробництво біопалива, зростання виробничих витрат і транспортних витрат у сільському господарстві, уповільнення зростання врожайності зернових культур (насамперед пшениці та рису), збільшення попиту на ф'ючерсних ринках, погодні катаклізми, перипетії торгової політики та ін.

Глобальна продовольча проблема є економічним явищем У корені глобальної продовольчої проблеми та періодично виникаючих продовольчих криз лежить, насамперед, нерівномірний розподіл плодів наукового прогресу в сільському господарстві, яке заважає зниженню цін на продукти харчування, навіть коли технічні досягнення дозволяють у разі збільшити врожаї в тих або інших країнах [18]. На тлі цього відбувається зниження приросту продуктивності сільськогосподарських угідь, скорочення чисельності робочої сили в країнах з найменшим рівнем розвитку внаслідок поширення ВІЛ та інших хвороб, загострення конкуренції з боку інших галузей господарства за водні ресурси, деградація ґрунтів, зниження біорізноманіття та багато іншого, що робить завдання знаходження оптимального способу сільськогосподарського планування все більш складною та наукомісткою [40].

Для усунення загрози переходу через «точку неповернення» у продовольчій проблемі глобальної економіки необхідно проведення комплексу заходів (як на рівні окремих держав, так і на планетарному рівні), спрямованих на підвищення ефективності сільського господарства. Роль сільського господарства в економіках країн має бути переосмислена, оскільки саме брак інвестицій в аграрний сектор є причиною зниження темпів приросту родючості ґрунтів та деградації довкілля. Алекс Еванс, експерт Королівського інституту міжнародних відносин, називає низку кроків до того, щоб країни, що розвиваються, в яких він бачить майбутнє для розвитку аграрного сектору, змогли «нагодувати дев'ять мільярдів людей у XXI столітті» [40]:

- 1) спрямовувати більше інвестицій у розвиток сільського господарства;

- 2) перетворити аграрний сектор із капіталомісткою галузі на наукомістку і тим самим створити передумови для нової «зеленої революції»;
- 3) наголошувати на малі підприємства;
- 4) покращити доступ аграріїв до соціального забезпечення;
- 5) створити подобу Міжнародної енергетичної агенції для продовольчих товарів.

На наш погляд, ці заходи найбільше відповідають задачі пошуку концепції сталого розвитку для сільського господарства, спираючись на наукомісткість аграрного сектора. Намагаючись дотримуватися цієї концепції, світове співтовариство зможе якщо ліквідувати глобальну продовольчу проблему, то, по крайнього заходу, нівелювати її наслідки населення всіх країн світу.

Надії на стійке відновлення економіки у 2022 році не виправдалися через низку потрясінь, пов'язаних з війною в Україні, посиленням кредитно-грошової політики для стримування стрімких темпів інфляції та погіршенням ситуації на фінансових та валютних ринках. Темпи зростання світової економіки знизилися з 5,9 відсотка у 2021 році до 2,9 відсотка у 2022 році, а у 2023 році очікується стагнація на рівні 1,7 відсотка, що нижче за попередній оціночний показник у 4 відсотки (за даними Світового банку). На тлі високого рівня невизначеності в найближчі місяці світова економіка наражатиметься на ризики, що зростають. У своїй публікації «Перспективи розвитку світової економіки», що вийшла у січні 2023 року, Міжнародний валютний фонд (МВФ) зазначив, що війна в Україні залишається тягарем для економіки.

Дані вказують не лише на уповільнення темпів зростання світової економіки, а й на підвищений ризик боргової кризи у 2023 році. Загальносвітовий борг досяг нового рекордного рівня. Одним із наслідків пандемії у 2020 році стало різке збільшення обсягу позик. Війна в Україні створила додаткове навантаження на державні фінансові системи, зокрема на національні бюджети. За даними МВФ, наразі на частку державного боргу припадає до 40 відсотків сукупного світового боргу – це найвищий показник майже за 60 років. Крім того, наприкінці 2022 року у стані боргової кризи або високого ризику боргової кризи виявилось майже 60

відсотків країн з низьким рівнем доходу, що вдвічі перевищує показник 2015 року. Таке становище пов'язане з кризою зовнішніх рахунків та знеціненням валют. Ціни на більшість товарів у світі номіновані у доларах США; це означає, що зміцнення долара США призводить до підвищення вартості імпорту країн-імпортерів.

2.2 Оцінка ефективності програм та проектів ФАО ООН забезпечення харчової безпеки

Продовольча проблема світового масштабу полягає у нездатності людства повністю забезпечити себе продуктами харчування, які відповідають прийнятним фізіологічним нормам. До факторів, що впливають на виникнення проблеми продовольства, належать такі:

- швидке зростання населення Землі;
- специфіка розміщення населення;
- вплив економіки країн;
- політична обстановка у світі;
- повсюдна індустріалізація;
- масова урбанізація [40].

Це далеко не повний перелік причин, які надають згубний вплив на питання продовольчої проблеми людства.

Ресурсний потенціал планети та сучасний економічний розвиток у поєднанні з науково-технічними можливостями світової спільноти дозволяють це зробити. Ця проблема суспільства позиціонується як нестача продовольства, а також незбалансованість харчування у різних державах світу.

Проект з нарощування потенціалу в галузі продовольчої безпеки є одним із профільних проектів ФАО та фінансується Європейським союзом. Слід зазначити, що співпраця з Європейським Союзом – одна з пріоритетних програм ФАО. Також варто зазначити, що в рамках цієї програми ФАО прагнула саме побудови

партнерських відносин у галузі сільськогосподарського розвитку з місцевим населенням, а не одностороннього впливу, оскільки побудова партнерських відносин є однією з головних цілей Організації.

На рис. 2.1 можна простежити зміни в індексі продовольчої безпеки Кенії та Республіки Чад за роки виконання проекту ФАО. Також дана статистика щодо зміни кількості населення, оскільки це зробить фактичну зміну більш наочною в результатах.

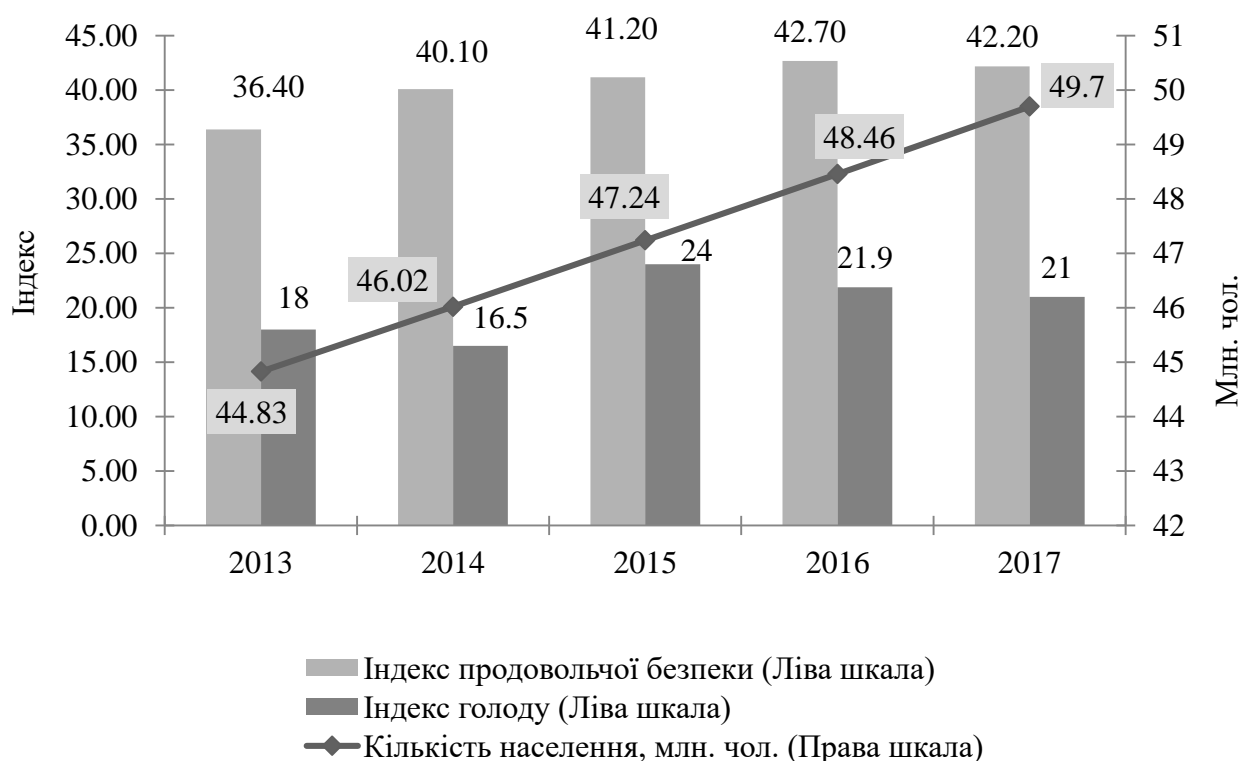

Рис. 2.1 – Показники Республіки Кенія щодо зміни індексу продовольчої безпеки та кількості населення за 2013–2017 р. (результати проекту ФАО)

Джерело: складено автором на основі [25; 31].

На рис. 2.2 можна простежити зміни в індексі продовольчої Республіки Чад за роки виконання проекту ФАО.

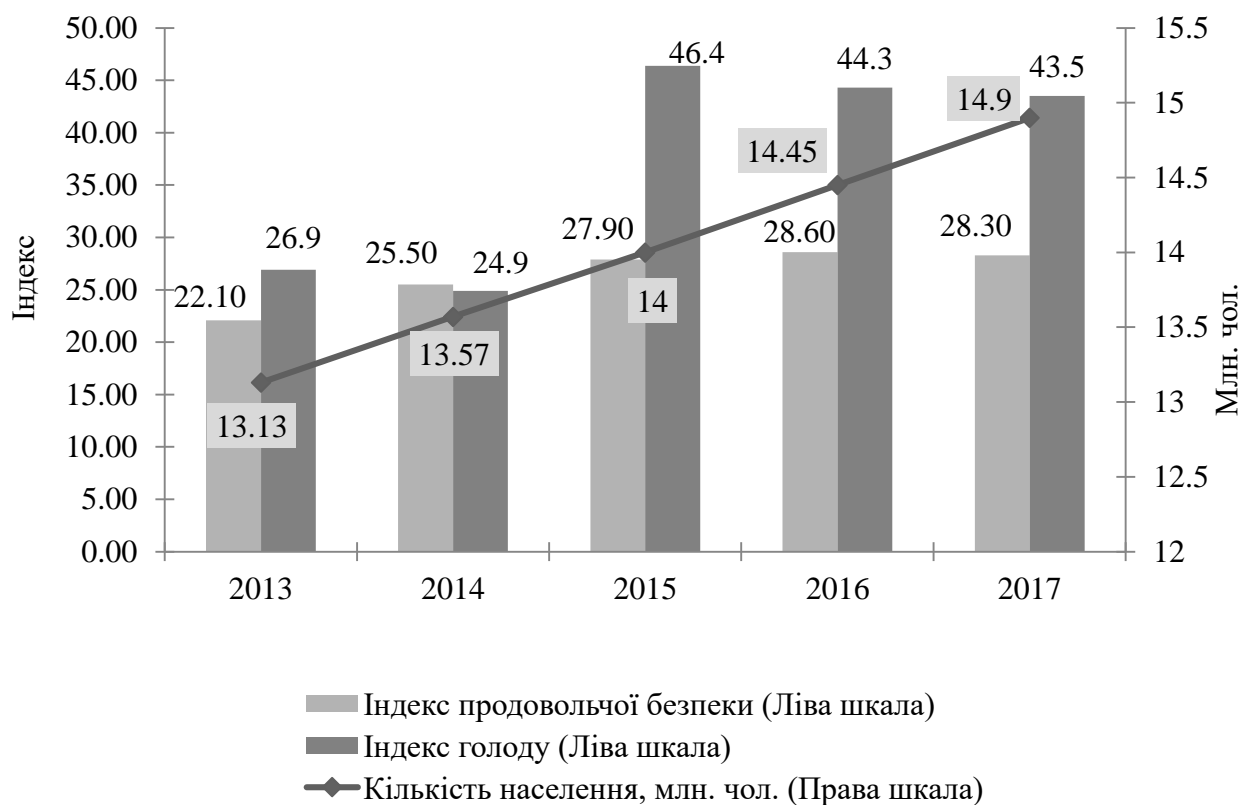

Рис. 2.2 – Показники Республіки Чад щодо зміни індексу продовольчої безпеки та кількості населення за 2013–2017 р. (результати проекту ФАО)

Джерело: складено автором на основі [25; 31].

За час виконання проекту ФАО з нарощування потенціалу в галузі продовольчої безпеки відбувалося стабільне покращення результатів як щодо скорочення голоду, так і безпосередньо нарощування потенціалу безпеки країн.

Виходячи з наявних даних, можна зауважити, що за час виконання проекту ФАО з нарощування потенціалу в галузі продовольчої безпеки відбувалося стабільне покращення результатів як щодо скорочення голоду, так і безпосередньо нарощування потенціалу безпеки країн. Говорячи про показники індексу голоду, варто відзначити зміну у його обчисленнях у 2015 р., що призвело до погіршення показників усіх країн. Крім того, можна дійсно говорити про позитивну динаміку, оскільки збільшення/зменшення ключових показників відбувалося на тлі стабільного зростання населення, дані про яке наведені в таблицях – це означає, що

показники зростали, незважаючи на збільшення кількості споживачів. Слід також зауважити, що не всі показники демонстрували загальну динаміку, показники якості харчування (наприклад, рівень споживання білків) зростають значно повільніше [25], а вони також є важливими в контексті продовольчої безпеки. При загальному аналізі використаних даних не враховувався також і прихований голод, спричинений низькою якістю та малою диверсифікацією раціону харчування. Ця проблема є особливо гострою, оскільки проживання у проблемних та нестабільних регіонах потребує підвищеної витрати необхідних мікроелементів, вітамінів, калорій [31]. Слід зазначити, що, незважаючи на стабільні збільшення кількісних показників, проблему не було вирішено. Цільові регіони проекту все ще голодують.

Останні півстоліття у виробництві продуктів продовольства намічається явний прогрес – чисельність голодуючих скоротилася майже удвічі. Однак значна частина населення Землі все ще відчуває нестачу продуктів харчування. Особливо гостро питання стоїть в Азії. Кількість тих, хто потребує сьогодні, становить цифру понад 850 млн. осіб. Якщо зробити нескладні математичні розрахунки, то вийде, що абсолютний недолік продовольства (за калорійністю) відчуває кожен сьомий житель планети. Понад 5 млн. дітей помирають щороку через вимушене голодування. За оцінками, наведеними в останньому виданні доповіді "Стан справ у галузі продовольчої безпеки та харчування у світі" (СОФІ), опублікованій у липні 2022 року, кількість недоїдаючих у світі в 2021 році зросла до 828 млн., збільшившись на 150 млн. з початку пандемії COVID -19 та на 46 млн. з 2020 року. З 2015 року поширеність недоїдання (РН) залишалася приблизно на одному рівні та у 2019 році становила 8,0 відсотка, але в 2020 році вона зросла до 9,3 відсотка і в 2021 році продовжувала зростати, хоч і не такими високими темпами, досягнувши 9,8 відсотка. У 2021 році в більшості регіонів Африки, Азії та Латинської Америки та Карибського басейну зростання масштабів голоду тривало, але темпи його знизилися порівняно з попереднім роком. Найбільше зростання порівняно з 2019 роком як у відсотковому відношенні, так і за кількістю недоїдаючих спостерігалось в Африці.

Згідно з прогнозами, у 2030 році у світі налічуватиметься майже 670 млн. недоїдаючих – на 78 млн більше, ніж у сценарії, за якого пандемії не було. Як показують оцінки глобальної поширеності помірної чи гострої відсутності продовольчої безпеки, що базуються на аналізі даних про суб'єктивні відчуття людей, пов'язаних з обмеженим доступом до продовольства, зібраних з використанням шкали сприйняття відсутності продовольчої безпеки (ШВОПБ), після різкого зростання цього показника у 2020 році (на 350 млн. осіб у порівнянні з періодом до пандемії COVID-19) у 2021 році показники залишилися практично незмінними і становили близько 2,3 млрд осіб (майже 30 відсотків світового населення).

З метою оцінки питання продовольчої безпеки доцільно розглянути основні показники рейтингів, які дозволять визначити стан забезпеченості та рівномірності розподілу продуктів харчування між регіонами світу. Мова йде за індикатор Global Food Security Index (GFSI), який на основі 59 індикаторів дозволяє визначити рівень продовольчої безпеки як розвинених країн, так і країн, що розвиваються, спрямовуючи дослідження за чотирма напрямками: 1) доступність продуктів харчування; 2) їх наявність; 3) якість і безпека; 4) природні ресурси та стійкість [25]. У 2020 р. GFSI був визначений для 113 країн світу (табл. 2.1).

Відповідно до табл. 2.1 з 15 країн із найвищим значенням Global Food Security Index знаходяться в Європі. Три передові позиції займають Фінляндія (85,3), Ірландія (83,8) та Нідерланди (79,9). Вони мають найкращі результуючі показники, однак їх показники є меншими 100 потенційних балів. Ці країни мають гарні позиції за групами «доступність» та «якість і безпека», найбільш проблемними для них є індикатори в групах «наявність» і «природні ресурси та стійкість».

Таблиця 2.1 – Показники продовольчої безпеки країн у 2020 р.

Ранг	Країна	Загальна оцінка	Доступність	Наявність	Якість і безпека	Природні ресурси та стійкість
1	Фінляндія	85,3	9,6	82	93,8	73,2
2	Ірландія	83,8	82,2	75,7	94	73,2
3	Нідерланди	79,9	90,7	74,5	88,7	61,5

4	австрія	79,4	89,5	70,8	94,3	61,8
5	Чехія	78,6	86,3	70,4	87,1	70,9
6	Великобританія	78,5	89,7	70	92,8	59,4
7	Швеція	78,1	89,2	65	92,3	67,4
8	Ізраїль	78	89,5	75,3	93,9	46,3
9	Японія	77,9	90,4	73	83,4	58,6
10	Швейцарія	77,7	87,9	68,4	89,6	64,2
11	США	77,5	87,8	72,2	94,3	51,4
12	Канада	77,2	85,3	72	94,5	54,5
13	Німеччина	77	87,7	71,6	91,3	52,9
14	Нова Зеландія	77	90,6	64	83,1	69,9
15	Данія	76,6	82,2	64,1	89,7	57,6
16	Італія	76,6	89,8	71,4	88	50,7
...						
54	Україна	63	74,4	51,6	75,3	50,3

Джерело: складено автором на основі [36].

Аналіз Global Food Security Index для України показав, що значна частина індикаторів знаходиться на низькому рівні та має тенденцію до зменшення. Однак детальне вивчення індикаторів загального показника дозволить побудувати «дорожню карту» посилення продовольчої безпеки для України.

Серйозне занепокоєння викликає зростання поширеності гострої відсутності продовольчої безпеки з 9,3 відсотка 2019 року до 11,7 відсотка 2021 року, тобто на 207 млн. осіб всього за два роки, що також свідчить про погіршення становища, насамперед тих, хто раніше стикався з серйозними труднощами. Зрештою, у 2020 році здоровий раціон не могли дозволити собі майже 3,1 млрд. осіб у світі, що на 112 млн. осіб більше, ніж у 2019 році. В даний час ведеться підготовка доповіді СОФІ за 2023 рік, в якій буде розглянуто, як урбанізація змінює продовольчі системи та впливає на продовольчу безпеку та харчування.

Розробка Стратегічної рамкової програми ФАО на 2022–2031 роки проходила в період безпрецедентних за своїми масштабами складних проблем, визначальним фактором яких стала пандемія COVID-19, що вилилася в глобальну кризу, яка наочно показала, наскільки важливе значення має мандат ФАО щодо забезпечення функціонування та стійкості агропромислового комплексу систем, здатних забезпечити достатні обсяги виробництва та споживання харчових

продуктів. Однак із вступом Цюй Дун'юя на посаду Генерального директора цей період став для ФАО часом підвищення ефективності, розквіту цифровізації, а також подолання організаційної роз'єднаності, усунення надлишкових адміністративних рівнів та впровадження інновацій у нашу роботу. Формується нова ФАО, націлена на досягнення більш відчутних результатів та підвищення віддачі за допомогою новаторського підходу до роботи.

Стратегічна рамкова програма ФАО на 2022–2031 роки спрямована на виконання Порядку денного в галузі сталого розвитку на період до 2030 року шляхом переходу до більш ефективних, інклюзивних, несприйнятливих до зовнішніх факторів та стійких агропродовольчих систем, що забезпечують покращення виробництва, покращення якості навколишнього середовища та поліпшення якості життя, з дотриманням принципу «ніхто не повинен залишитися поза увагою». Комплексна рамкова система показників ЦСР – заключний етап розробки Програми 2030. Важлива роль у досягненні ЦУР належить новим та ефективним способам збору даних, моніторингу цілей та виміру прогресу.

ФАО як жодна інша організація здатна зробити безпосередній внесок у діяльність з досягнення цілого ряду цілей сталого розвитку (ЦСР), зосередивши роботу на реалізації чотирьох завдань (рис. 2.3).

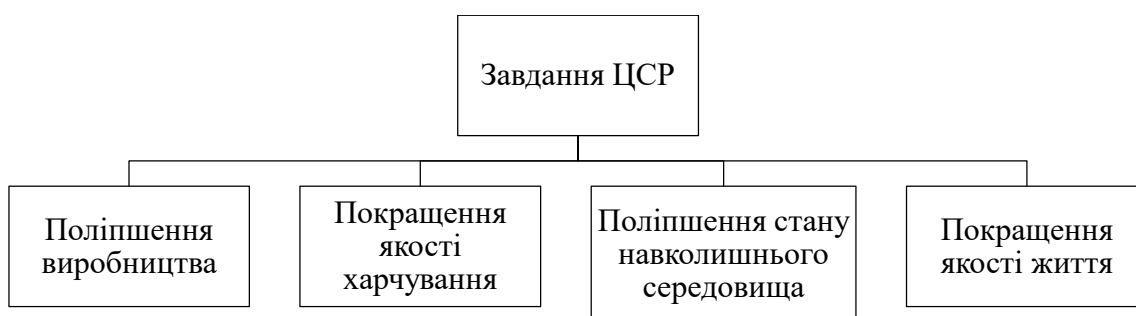

Рис. 2.3 – Реалізація чотирьох завдань ФАО

Джерело: складено автором на основі [31].

Двадцять пріоритетних напрямів здійснення програм задають орієнтири, яких ФАО дотримуватиметься у межах роботи з чотирьох напрямів поліпшень, покликаних заповнити серйозні прогалини та сприяти досягненню основних

завдань ЦСР. Пріоритетні напрямки здійснення програм являють собою міждисциплінарні технічні теми, присвячені конкретним питанням та визначають внесок ФАО у досягнення певних завдань та показників ЦСР. У всіх своїх програмних заходах ФАО використовує також чотири наскрізних/міждисциплінарних «каталізаторів» (рис. 2.4).

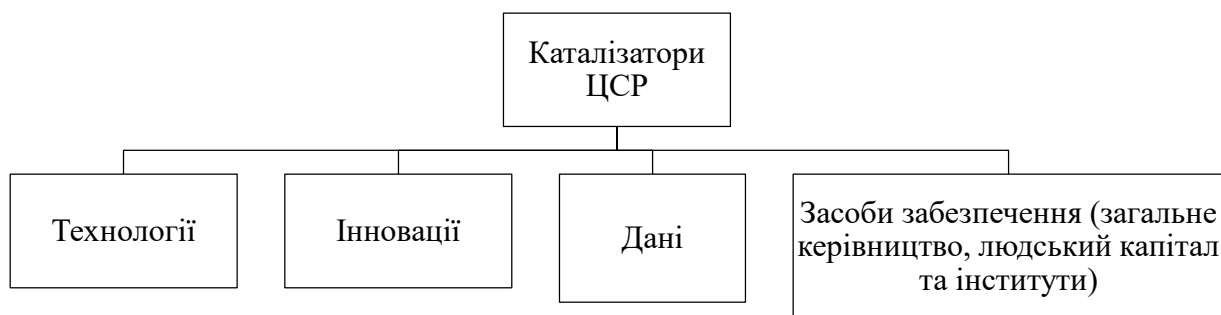

Рис. 2.4 – Каталізатори реалізації завдань ФАО

Джерело: складено автором на основі [31].

Зазначені каталізатори застосовуються з метою прискорити прогрес та отримати максимальну віддачу від зусиль для досягнення ЦСР, а також реалізувати свій прагнення стосовно чотирьох напрямів поліпшень.

Підсилюючи роботу зі збирання та аналізу даних, ФАО виступає ініціатором у сфері впровадження інновацій у сфері збору та аналізу інформації шляхом вступу в нові партнерства, інвестування в нове обладнання – від супутників спостереження Землі до мобільних пристроїв та дронів.

ФАО належить широко визнана основна роль розробці статистичних методів і стандартів у сфері продовольства та сільського господарства та у наданні технічної допомоги країнам для виконання нових завдань поточного контролю. ФАО виступає як координатор за 21 показниками ЦУР 2, 5, 6, 12, 14 і 15, і робить внесок у шість інших ЦСР це значно більше в порівнянні з чотирма показниками, що входили до компетенції ФАО в рамках цілей розвитку тисячоліття (ЦРТ).

Таким чином, рамках проектів ФАО надається підтримка шляхом навчання фахівців та передачі технічних знань спеціалістам країн, які потребують підтримки.

Активність у рамках проекту здійснюється шляхом проведення семінарів та лекцій для місцевих жителів, залучених до діяльності агрокультурного комплексу, із запрошенням фахівців із профільних світових організацій. Протягом проектів Інвестиційний центр ФАО надає допомогу проблемним країнам регіону у сфері розвитку шляхом взаємодії з Африканським банком. Але слід зазначити збереження обтяжливих як екологічних і економічних, а й політичних чинників, як-от обмеження придатних для пасовищ територій внаслідок військових дій у регіонах. Крім того, у кількох країнах регіону, зокрема в Кенії, практикується здавання землі в оренду іноземним компаніям, а в деяких навіть продаж земельних ділянок іноземним підприємствам. Необхідно розуміти, що це призводить до скорочення ресурсів, що належать безпосередньо країні, що негативно впливає на сільськогосподарський сектор. Іншими обтяжуючими факторами у досліджуваних регіонах є відсталість економіки, зростання населення, політична нестабільність, корумпованість бізнесу та влади.

Зокрема, у проектах ФАО має важливих партнерів – Католицька служба допомоги, роль якої полягала у зміцненні системи контролю за посівними матеріалами під час надзвичайних та відновлювальних ситуацій; Міжнародна федерація товариств Червоного Хреста та Червоного Півмісяця у питаннях, пов'язаних з покращенням доступності та використання продовольчих ресурсів, навчанням уразливих спільнот; Міжнародний медичний корпус надавав медичні послуги тим, хто постраждав від воєн, хвороб чи голоду, вони щомісячно брали участь у навчанні на дистанційній основі; а також у проекті брали участь організації Спасемо дітей, World Vision та ЮНІСЕФ, які працювали на покращення продовольчого стану дітей у регіоні.

2.3 Роль України у глобальній продовольчій безпеці

Встановлення ролі України у глобальній продовольчій безпеці передбачає визначення потенціалу України у забезпеченні продовольчої безпеки в контексті глобального економічного середовища. Так, глобальне економічне середовище

охоплює кон'юнктуру ринку та макроекономічні чинники та передумови, які визначають траєкторію розвитку бізнесу. Ця складова глобального середовища дає відповідь на питання щодо ефективності діяльності підприємств країни внаслідок економічної взаємодії та взаємовідносин між державами та на рівні національної економіки.

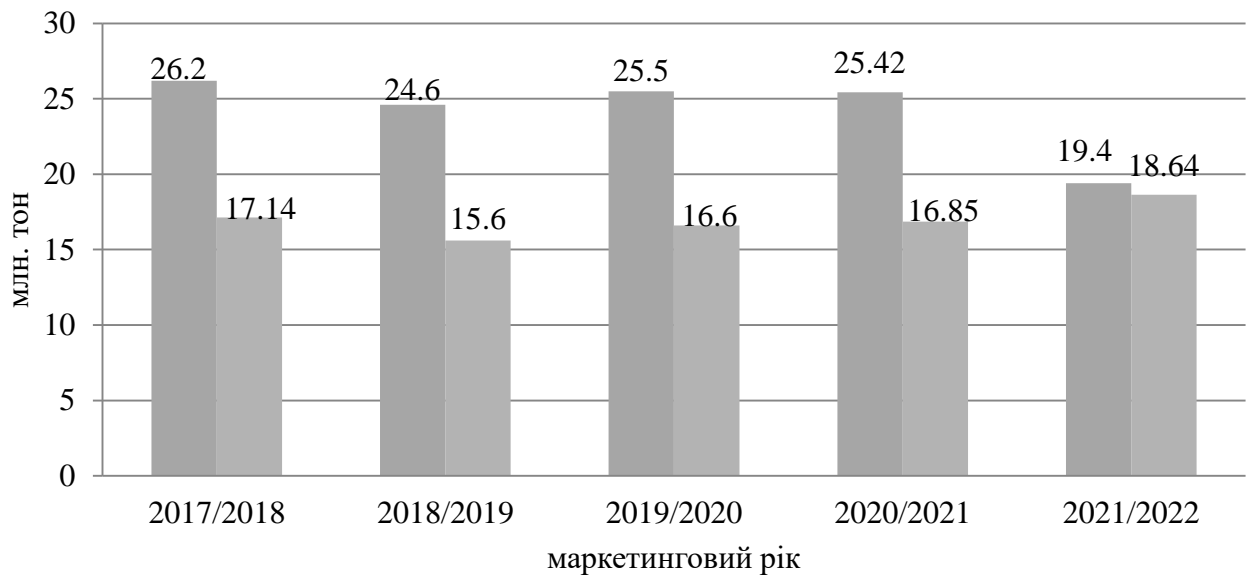
До воєнного періоду Україна була активним учасником глобалізованої економіки. Стратегічним напрямом розвитку будь-якої країни світу є міжнародна торгівля. Україна поступово зміцнює свої позиції на світовому ринку, що є одним з основних вітчизняних експортних товарів. Ринок зерна – найбільший ринок сільськогосподарської сировини, який формує всі інші сільськогосподарські та продовольчі ринки. Доводячи значимість України на світовому ринку зернових, доцільно звернутись до статистики (табл. 2.2).

Таблиця 2.2 – Ринок пшениці в Україні, млн. тон

Показник	Маркетинговий рік, м.р.					Відхилення 2021/2022 до 2017/2018	
	2017/2018	2018/2019	2019/2020	2020/2021	2021/2022	абс.	%
Вироблено	26,2	24,6	25,5	25,42	19,4	-6,8	-25,95
Експортовано	17,14	15,6	20,5	16,85	18,64	1,5	8,75
Імпортовано	0,14	0,13	0,14	0,13	0,16	0,02	14,29
Зовнішньо-торговельний оборот	17,28	15,73	16,74	16,98	18,8	1,52	8,80
Торговельне сальдо	17	15,47	16,46	16,72	18,48	1,48	8,71
Експортна квота	17,9	16,2	20,2	17,5	25,3	7,4	41,34

Джерело: складено за даними [27]

Статистичні дані представлено на рис. 2.5. За підсумками 2021/2022 м.р. вироблено 25,42 млн. тонн пшениці (це на 6,8 млн. тонн або 25,95% менше за показник 2017/2018 м.р.); на експорт пішло 16,85 млн. тонн що на 1,5 млн. тонн або 8,75% більше від значення 2017/2018 м.р.), а також Україна імпортувала 0,13 млн. тонн (це на 0,02 млн. тонн або 14,29% більше за показник 2017/2018 м.р.).

**Рис. 2.5 – Виробництво та експорт пшениці в Україні у 2017-2022 рр.,
МЛН. ТОН**

Джерело: складено за даними [11]

Зовнішньоторговельний оборот складає у 2021/2022 м.р. 18,8 млн. тонн, що на 8,8 % більше за показник 2017/2018 м.р.

Торговельне сальдо має додатне значення – експорт пшениці перевищує імпорт. Отже, Україна є країною експортером пшениці на світовий ринок.

Таким чином, експорт пшениці України склав близько 19 млн. тонн, що перевищує показник 2020/2021 м.р. (16,85 млн. тонн), однак внаслідок військової агресії росії Україна потенційно втратила можливість експортувати близько 5 млн. тонн пшениці через заблоковані порти та вкрай ускладнену логістику, при тому, що допомога країн-партнерів дозволяє зберегти відвантаження українського зерна на світовий ринок.

На фоні екстремальних погодних [11] умов однією з головних причин нестачі зернової продукції у світі стало блокування українського експорту. Адже Україна відіграє ключову роль у постачанні зерна на міжнародному ринку. Внаслідок російських обстрілів та присутності флоту РФ у Чорному морі поставки вітчизняного зерна були заблоковані майже на півроку до країн Північної Африки,

Близького Сходу, а також Європи. Отже, з лютого по серпень 2022 р. експорт зерна з України був заблокованим.

Отже, економіка України певною мірою інтегрована в світове господарство та міжнародні економічні зв'язки. Будучи постачальним життєво важливих продовольчих і непродовольчих товарів до інших країн світу, Україна відігравала певну роль у міжнародній економіці. війська агресія росія певним чином погіршила міжнародне співробітництво України з іншими країнами світу.

Війна на території України гальмує світову торгівлю. міжнародні експерти довели, що військова агресія росії гальмує зростання світового ВВП, несе загрозу для продовольчої безпеки та навіть б'є по глобалізації. Іноземні ЗМІ аналізують всебічний вплив російської агресії на світову економіку. Війна в Україні змушує міжнародних аналітиків робити більш песимістичні прогнози щодо розвитку світової економіки. Зокрема, Міжнародний валютний фонд (МВФ) знизив свої очікування щодо цього річного зростання глобальної економіки із прогнозованих у січні 4,4% до 3,6%. У 2021-му цей показник склав 6,1% [18].

За підрахунками МВФ рівень інфляції цього року може зрости до 5,7% у країнах із розвинутою економікою та до 8,7% у тих, що розвиваються. Висока інфляція разом із іншими факторами здатна посилити нерівність та бідність, попереджають у Світовому банку.

Економічні наслідки війни в Україні відчуваються у всьому світі. Російська агресія спричинила тиск на світові ціни на сировинні товари, посилила збої в ланцюжках поставок та сприяла зростанню інфляції у більшості країн світу. Світова економіка лише цього року втратить трильйон доларів через вторгнення росії в Україну. Про це свідчать підрахунок видання The Economist (рис. 2.6).

Новий прогноз Economist Intelligence Unit (EIU) базується на припущенні, що бойові дії в Україні триватимуть щонайменше до кінця року. Оцінка глобального зростання погіршена на 1,4 процентного пункту до 2,8% у річному обчисленні. Іншими словами, війна в Європі зменшила прогноз світового ВВП на цей рік на трильйон доларів.

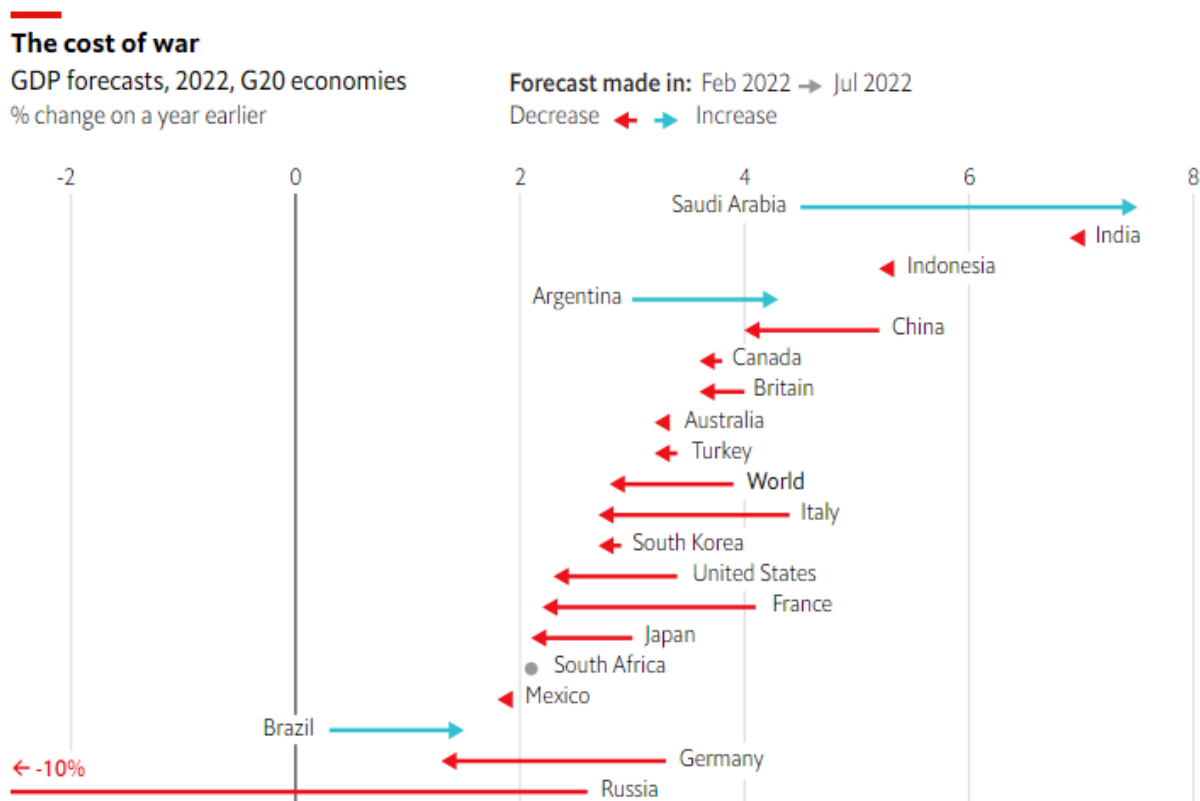

Рис. 2.6 – Втрати країн від агресії росії щодо України (прогноз Economist Intelligence Unit)

Джерело: [4]

Дані EIU показують, що росія постраждає найбільше серед країн «Великої двадцятки». Поки що її економіка «напрочуд добре» витримала західні санкції, але до кінця 2022-го статус ізгоя призведе до скорочення економіки на 10% порівняно з початковою оцінкою зростання в 2,6% [4].

Загалом EIU знизилася свої прогнози для 15 країн G20. Для Німеччини прогноз зростання знижено на два відсоткові пункти – до 1,2%, здебільшого через порушення ланцюжків поставок та сильну залежність країни від російських енергоресурсів.

Отже, неспровокована війна спричиняє глобальні перебої у поставках енергоносіїв, продовольства та сировини. Перебої в постачанні російських нафти, газу та металів, а також в українському експорті пшениці та кукурудзи

поширюватимуться товарними ринками та всією світовою економікою «як сейсмічні хвилі». Країни, що розвиваються, стикаються із раптовим підвищенням цін на енергію, добрива та продукти харчування, а також ймовірністю зростання процентних ставок. Кожен з цих факторів сильно по ним вдаряє.

У Європі ж наслідки війни в Україні вже сьогодні гальмують економічний розвиток, економіка Єврозони сповільнюється досить швидко через «набагато вищу інфляцію, що починає впливати на доходи та споживання». Крім того, відчувається вплив, що його справляють на виробників, ціни на енергоносії та збої в ланцюгах постачання.

Сьогодні війна в Україні залишається джерелом невизначеності на світових ринках сільськогосподарської продукції. Скорочення посівів в Україні змушує інші країни виробляти додаткові обсяги зернових та олійних культур, щоб відновити світові запаси та стримати зростання цін.

Внаслідок серйозних фінансових труднощів, з якими стикається Україна, пошкодження інфраструктури та утрудненого доступу до полів у низці районів країни площі посівів озимої пшениці у 2023 році скоротилися на 40 відсотків у річному обчисленні, і очікується, що рівень виробництва пшениці у 2023 році буде значно нижче за середній показник.

За прогнозами Міністерства аграрної політики та продовольства України, через тимчасову окупацію та забруднення мінами посівні площі у 2023 році можуть скоротитися не менш як на 20 відсотків порівняно з 2021 роком. За даними Державної служби з надзвичайних ситуацій, вибуховими речовинами забруднено до 25000 км² сільськогосподарських земель.

Війна завдала значної шкоди інфраструктурі та логістичним потужностям України, включаючи внутрішні транспортні мережі, морські порти, сховища та переробні підприємства. Нині загальний доступний обсяг сховищ в Україні становить 69–71 млн. тонн. Це на 15–17 млн тонн, або на 20 відсотків, менше порівняно з довоєнним обсягом (86 млн. тонн). Ще 7 млн. тонн забезпечили надані міжнародними донорами пластикові рукави для зберігання. Оціночна вартість ремонту та заміни сховищ досягає 1,1 млрд дол. США. Ці пошкодження відчутно

знизили експортні можливості України та підвищили витрати на організацію торгівлі зерном та собівартість продукції.

Експертами наголошується, що у 2023 році глобальне зростання сповільниться ще більше, і небагатьом країнам вдасться уникнути економічних наслідків війни з росією. Під загрозою глобальна продовольча безпека. Адже Україна та росія належать до невеликої групки глобальних «житниць» – великих виробників харчових продуктів, і відіграють вкрай важливу роль не лише як експортери основних продуктів харчування, але й як одні з основних постачальників добрив.

Таким чином, економічний відголос цього конфлікту поширяться далеко за межі України. Наразі очевидно, що війна порушила ланцюжки поставок, посилила інфляційний тиск і знизила очікування щодо зростання виробництва й торгівлі на світовому ринку. Крім того, погіршення глобальної економічної ситуації може призвести не лише до дорожчання продуктів харчування, але й до соціальних заворушень у бідних країнах.

ВИСНОВКИ

За проведеним дослідженням зроблено основні висновки.

1. Продовольча безпека вважається однією з найсерйозніших проблем, що хвилюють світову цивілізацію та країни світу за умов зростання сучасних глобальних загроз. Для посилення продовольчої безпеки країни важливе значення має вдосконалення та оптимізація макроекономічних та фіскальних механізмів. Кожна держава повинна піклуватися про розробку та здійснення більш ефективних механізмів державної політики та державного регулювання сфери забезпечення продовольчою безпекою. З макроекономічної точки зору в основу посилення продовольчої політики країни насамперед входять такі цілі, як формування більш оптимальної державної політики щодо забезпечення зайнятості та зменшення рівня безробіття, збільшення ефективності та продуктивності економічної та виробничої діяльності у різних сферах національної економіки, підвищення рівня платоспроможності країни, забезпечення продовольчої доступності для більшості населення країни, задоволення першочергових потреб людей та підвищення їхнього добробуту.

2. ФАО є спеціалізованою установою ООН, що очолює міжнародні зусилля у боротьбі з голодом. Метою ФАО ООН є забезпечення продовольчої безпеки для всіх на земній кулі та гарантувати регулярний доступ населення до високоякісної їжі. Багаторічна робота ФАО як у гуманітарній галузі, так і в галузі розвитку була спрямована на захист, збереження та відновлення джерел засобів до існування, скорочення обсягів відсутності продовольчої безпеки та неповноцінного харчування, а також підвищення стійкості джерел засобів до існування та сільсько-господарських систем. ФАО підтримує інвестиції у підвищення ефективності діяльності щодо зниження рівня бідності та побудови стійких продовольчих та сільськогосподарських систем на місцевому, національному, регіональному та глобальному рівнях.

3. Продовольча безпека є невід'ємною частиною сталого розвитку світу, тому необхідно забезпечувати збалансованість виробництва та споживання

продовольства. Визначено основні чинники, які впливають світову продовольчу безпеку. З них найбільший вплив на продовольство надає тривалість життя населення та його чисельність, а також рівень доходів. Узагальнення всіх факторів продовольчої безпеки показало, що вони охоплюють найважливіші елементи АПК і торкаються фундаментальних основ життєзабезпечення людини. А оскільки АПК як система є цілісною сукупністю взаємопов'язаних елементів, остільки забезпечення її розвитку є головною вимогою продовольчої безпеки країни. Для продовольчої безпеки важливе значення мають не самі показники, як порогові значення, тобто граничні величини, недотримання яких перешкоджає нормальному розвитку відтворення АПК.

4. Досліджено економічні масштаби продовольчої проблеми у світі: у низці країн, де в останнє десятиліття мали місце гострі продовольчі кризи, у переважній більшості (84%) відзначалося уповільнення зростання економіки або пряме погіршення її показників. Як правило, це низько-прибуткові країни, а також економіки із сильною залежністю від експорту та/або імпорту. Висока залежність від експорту та імпорту необроблених сировинних товарів має статистично значущий негативний вплив на продовольчу безпеку. Оскільки протягом 2020-х років глобальний попит на сировинні товари, згідно з прогнозами, знизиться (можливо, на третину), країни з високим ступенем залежності від їхнього експорту, швидше за все, зіштовхнуться із ще більш серйозними продовольчими проблемами. Глобальна продовольча проблема є економічним явищем У корені глобальної продовольчої проблеми та періодично виникаючих продовольчих криз лежить, насамперед, нерівномірний розподіл плодів наукового прогресу в сільському господарстві, яке заважає зниженню цін на продукти харчування, навіть коли технічні досягнення дозволяють у разі збільшити врожаї в тих або інших країнах [18]. На тлі цього відбувається зниження приросту продуктивності сільськогосподарських угідь, скорочення чисельності робочої сили в країнах з найменшим рівнем розвитку внаслідок поширення ВІЛ та інших хвороб, загострення конкуренції з боку інших галузей господарства за водні ресурси, деградація ґрунтів, зниження біорізноманіття та багато іншого, що робить завдання

знаходження оптимального способу сільськогосподарського планування все більш складною та наукомісткою.

5. Здійснено оцінку ефективності програм та проектів ФАО ООН забезпечення харчової безпеки на прикладі продовольчої безпеки Кенії та Республіки Чад. За час виконання проекту ФАО з нарощування потенціалу в галузі продовольчої безпеки відбувалося стабільне покращення результатів як щодо скорочення голоду, так і безпосередньо нарощування потенціалу безпеки країн. Можна дійсно говорити про позитивну динаміку, оскільки збільшення/зменшення ключових показників відбувалося на тлі стабільного зростання населення, дані про яке наведені в таблицях – це означає, що показники зростали, незважаючи на збільшення кількості споживачів.

6. Встановлено роль України у глобальній продовольчій безпеці. Економічні наслідки війни в Україні відчужаються у всьому світі. Російська агресія спричинила тиск на світові ціни на сировинні товари, посилила збої в ланцюжках поставок та сприяла зростанню інфляції у більшості країн світу. Світова економіка лише цього року втратить трильйон доларів через вторгнення росії в Україну. Оцінка глобального зростання погіршена на 1,4 процентного пункту до 2,8% у річному обчисленні. Іншими словами, війна в Європі зменшила прогноз світового ВВП на цей рік на трильйон доларів. Неспровокована війна спричиняє глобальні перебої у поставках енергоносіїв, продовольства та сировини. Перебої в постачанні російських нафти, газу та металів, а також в українському експорті пшениці та кукурудзи поширюватимуться товарними ринками та всією світовою економікою «як сейсмічні хвилі». Країни, що розвиваються, стикаються із раптовим підвищенням цін на енергію, добрива та продукти харчування, а також ймовірністю зростання процентних ставок.

У Європі ж наслідки війни в Україні вже сьогодні гальмують економічний розвиток, економіка Єврозони сповільнюється досить швидко через «набагато вищу інфляцію, що починає впливати на доходи та споживання». Крім того, відчувається вплив, що його справляють на виробників, ціни на енергоносії та збої в ланцюгах постачання.

Таким чином, економічний відголос цього конфлікту пошириться далеко за межі України. Наразі очевидно, що війна порушила ланцюжки поставок, посилила інфляційний тиск і знизила очікування щодо зростання виробництва й торгівлі на світовому ринку. Крім того, погіршення глобальної економічної ситуації може призвести не лише до подорожчання продуктів харчування, але й до соціальних заворушень у бідних країнах.

7. Для забезпечення продовольчої безпеки на глобальному рівні, досягнення основних цілей у галузі розвитку та наявності продовольства, послідовної систематизації доступності продовольства, збільшення активності країн світу в цих процесах, розширення виробництва важливих продуктів харчування та харчових продуктів та зміцнення переробної промисловості є важливими умовами розвитку цієї сфери. Велике значення мають соціальні аспекти продовольчої безпеки, важливість наявності продовольства у формуванні середнього класу, вирішення проблем безробіття та бідності, покращення режимів харчування та ліквідація соціальної нерівності у контексті реалій продовольчої доступності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Багай Н.О. Державне регулювання сільського господарства: окремі питання. *Актуальні правові проблеми земельних, аграрних та екологічних відносин в умовах сучасної земельної реформи : збірник матеріалів науково-практичної конференції*, м. Харків, 22 травня 2020 р. / за ред. А.П. Гетьмана та М.В. Шульги. Харків : Юрайт, 2020. С. 20–23.
2. Вараксіна О.В. Основні аспекти та фактори, що формують продовольчу безпеку країни. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі*. № 3 (59). 2019. С. 71–76.
3. Вараксіна О.В., Титатренко А.А. Принципи формування продовольчої безпеки національної економіки: теоретичний аспект. *Економіка і суспільство*. 2020. № 22. URL: <https://chmnu.edu.ua/wp-content/uploads/44.-Varaksina-O.V..pdf> (дата звернення 25.03.2023).
4. Втрати світової економіки через вторгнення РФ. *The Economist*. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/08/05/novyna/ekonomika/svitova-ekonomika-czohoroku-vtratyt-tryljon-dolariv-cherez-vtorhnennya-rf-the-economist> (дата звернення 03.03.2023).
5. Глобальний ринок пшениці: кон'юнктура і тренди. 2022. URL: <http://agro-business.com.ua/agro/ekonomichni-hektar/item/19645-hlobalnyi-rynok-pshenytsi-koniunktura-i-trendy.html> (дата звернення 28.02.2023).
6. Гмиря В. П. Продовольча безпека як головний вектор розвитку економіки країни. *Економіка та управління національним господарством*. 2019. Вип. 6 (140). С. 8–13.
7. Горін Н. Окремі показники продовольчої безпеки України в глобальному вимірі. *Вісник Львівського університету. Серія «Міжнародні відносини»*. 2020. Вип. 48. С. 208–217.
8. Дайджест ключових наслідків російської агресії для українського довкілля за 11–18 травня 2022 р. URL: <https://mepr.gov.ua/news/39218.html>. (дата звернення 25.03.2023).

9. Декларація з прав людини. URL: https://notorture.org.ua/2022/12/12/ho-ukraina-bez-tortur-otrymala-vidznaku-za-systemnu-robotu-iz-zakhystu-prav-liudyny-vid-upovnovazhenoho-verkhovnoi-rady-ukrainy-z-prav-liudyny/?gclid=Cj0KCQjwt_qgBhDFARIsABcDjOdYeaZB_dH3cZPUqVqX44NOxqObhRpM7W1Ol8z3DDeS4uSRbToxeloaApwOEALw_wcB (дата звернення 25.03.2023).

10. Древаль Ю.Д. Співвідношення свободи та безпеки: від «чотирьох свобод» Ф. Рузвельта і до сьогодні. Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави. 2021. №4. С. 59–61.

11. Експорт зернових з України. 2022. URL: <https://agropolit.com/spetsproekty/858-eksport-zernovih-z-ukrayini-zapasi-kukurudzi-pshenitsi-sonyashnika--faktor-kitayu> (дата звернення 28.02.2023).

12. Загальна декларація про ліквідацію голоду та недоїдання <https://regulation.gov.ua/documents/id209978> (дата звернення 25.03.2023).

13. Загроза голоду для мільйонів людей: в ООН закликали розблокувати порти України. URL: [https:// fakty.com.ua/ua/ukraine/20220507-zagroza-golodudlya-miljoniv-lyudej-v-oon-zaklykaly-rozblokuvatyporoty-ukrayiny/](https://fakty.com.ua/ua/ukraine/20220507-zagroza-golodudlya-miljoniv-lyudej-v-oon-zaklykaly-rozblokuvatyporoty-ukrayiny/). (дата звернення 25.03.2023).

14. Звіт ФАО за 2020 р. URL: <https://www.fao.org/faostat/ru/> (дата звернення 25.03.2023).

15. Керівні принципи реалізації права на харчування. URL: <https://library.khpg.org/files/docs/1596517961.pdf> (дата звернення 25.03.2023).

16. Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text (дата звернення 25.03.2023).

17. Пащенко О. М. Проблеми правового забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану. Економічна безпека держави: теорія і практика. 2022. № 1-2. С. 283–291.

18. Події в Україні гальмують світову економіку. Світ. Глобальна економіка. 22 квітня 2022. URL: <https://nv.ua/ukr/world/geopolitics/viyna-v-ukrajini->

galmuye-svitovu-ekonomiku-shcho-vidbuvayetsya-u-sviti-ostanni-novini-50235983.html (дата звернення 03.03.2023).

19. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24 лютого 2022 р. № 64/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>. (дата звернення 25.03.2023).

20. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення умов для забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану : Закон України від 24 березня 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-20#Text>. (дата звернення 25.03.2023).

21. Рамкова програма партнерства між урядом України та організацією об'єднаних націй на 2018-2022 роки. URL: <https://ukraine.un.org/sites/default/files/2020-06/UNPF-document-ukr.pdf> (дата звернення 25.03.2023).

22. Ризики прийняття закону України щодо створення умов для забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану для довкілля. URL: <http://epl.org.ua/eco-analytics/ryzyky-pryjnyattyzakonu-ukrayiny-shhodo-stvorennya-umov-dlyazabezpechennya-prodovolchoyi-bezpeky-v-umovahvoyennogo-stanu-dlya-dovkillya/>. (дата звернення 25.03.2023).

23. Римська декларація про всесвітню продовольчу безпеку. URL: http://www.rau.su/observer/N3-4_97/019.htm (дата звернення 25.03.2023).

24. Росія вирішила перетворити війну проти України на «зернову війну» – Бербок. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3483434-rosiavirisilaperetvoriti-vijnu-proti-ukraini-na-zernovuvijnu-berbok.html>. (дата звернення 25.03.2023).

25. Сигида Л., Бондаренко А. Продовольча безпека у світі: поточний стан. *Галицький економічний вісник*. 2021. Том 71. № 4. С. 151–160.

26. Стариченко Є.М. Продовольча безпека країни як соціально економічна категорія. *Агросвіт*. 2018. №13. С. 42–48.

27. Статистика міністерства фінансів України щодо зовнішньоекономічної діяльності України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/eximp/> (дата звернення 03.03.2023).
28. Статут Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c17#Text (дата звернення 25.03.2023).
29. Україна: План швидкого реагування, березень–грудень 2022 р. URL: <https://www.fao.org/documents/card/uk/c/CB9457UK>. (дата звернення 25.03.2023).
30. Шабаліна Л. В., Алексєєв Н. В. Фактори, що впливають на світову продовольчу безпеку. *Економічний вісник Донбасу*. 2019. № 1(55). С. 79–86.
31. Finnish Food Safety Authority Evira. Офіційний сайт. URL: <https://www.evira.fi/ru/tsto-takoe-evira/1/>(дата звернення 25.03.2023).
32. Food and Agriculture Organization. URL: <http://www.fao.org>. (дата звернення 25.03.2023).
33. Global Food Security Index. Офіційний сайт. URL: <https://foodsecurityindex.eiu.com> (дата звернення 25.03.2023).
34. Mbow C., Rosenzweig C., Barioni L. G., Benton T. G. et al. Food Security. In: *Climate Change and Land: an IPCC special report on climate change, desertification, land degradation, sustainable land management, food security, and greenhouse gas fluxes in terrestrial ecosystems*. 2019. In press. URL: https://www.ipcc.ch/site/assets/uploads/2019/11/08_Chapter-5.pdf (дата звернення 25.03.2023).
35. Rami Zurayk. Pandemic and food security: A view from the Global South. *Journal of Agriculture, Food Systems, and Community Development*. 2020. Vol. 9(3). Pp. 1–5.
36. Rankings and trends Global Food Security Index. URL: <https://foodsecurityindex.eiu.com/Index>
37. Starchenko L., Lyeonov S., Vasylieva T., Pimonenko T., & Lyulyov O. Environmental management and green brand for sustainable entrepreneurship. Paper presented at the E3S Web of Conferences. 2021. 234. URL: <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202123400015> (дата звернення 25.03.2023).

38. The coming food catastrophe. URL: <https://www.economist.com/leaders/2022/05/19/thecoming-food-catastrophe>. (дата звернення 25.03.2023).

39. The speech given by Franklin Delano Roosevelt, President of the U.S.A. to the U.S.A. Congress. Given on 6 January 1941 / The Four Freedoms speech. URL: https://en.wikisource.org/wiki/The_Four_Freedoms_speech (дата звернення 25.03.2023).

40. The State of Food Security and Nutrition in the World (SOFI): Safeguarding against economic slowdowns and downturns. URL: <https://www.wfp.org/publications/2019-state-food-security-and-nutrition-world-sofi-safeguarding-against-economic>

41. Us Y., Pimonenko T., & Lyulyov O. Energy efficiency profiles in developing the free-carbon economy: On the example of ukraine and the V4 countries. Polityka Energetyczna. 2021. Vol. 23 (4). P. 49–66. URL: <https://doi.org/10.33223/epj/127397> (дата звернення 25.03.2023).

Имя пользователя: **Європейської економіки і бізнесу Гончарова Анаста...** ID проверки: **1015118475**
Дата проверки: **16.05.2023 17:59:15 CEST** Тип проверки: **Doc vs Internet + Library**
Дата отчета: **16.05.2023 18:00:31 CEST** ID пользователя: **100005726**

Название файла: **Кравець Ніни Юріївни Продовольча проблема в світі та діяльність ФАО ООН»**

Количество страниц: **53** Количество слов: **13066** Количество символов: **99488** Размер файла: **253.83 KB** ID файла: **1014800765**

21.5% Совпадения

Наибольшее совпадение: **3.19%** с источником из Библиотеки (ID файла: **1013102994**)

13.4% Источники из Интернета 376 Страница 55

12.3% Источники из Библиотеки 491 Страница 58

0% Цитат

Исключение цитат выключено

Исключение списка библиографических ссылок выключено

0% Исключений

Нет исключенных источников